

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

TOMIĆ ALEKSANDRA

SPREMNOST ZA PROMJENE I KOMPETENCIJE ZA XXI VIJEK

MASTER RAD

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Spremnost za promjene i kompetencije za XXI vijek

(master rad)

Mentor: Prof.dr Vučina Zorić

Kandidat: Tomić Aleksandra 14 /20

Nikšić, oktobar 2023.godina

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Aleksandra Tomić

Datum i mjesto rođenja: 16.5.1996.godine Nikšić,

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka studija: Studijski program

Pedagogija 2019/2020

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postiplomskog studija: Master studije pedagogije

Naslov rada: Spremnost za promjene i kompetencije za XXI vijek

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet

UDK,OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Mentor: Prof. dr Vučina Zorić

Komisija za ocjenu rada: Prof. dr Vučina Zorić, Doc. dr Jovana Marojević, Dr Milica Jelić

Komisija za odbranu rada: Prof. dr Vučina Zorić, Doc. dr Jovana Marojević, Dr Milica Jelić

Datum odbrane rada:

Sažetak

S obzirom na to da obrazovanje prolazi kroz faze promjena, odnosno novih reformi, kako na globalnom tako i na lokalnom nivou, ovim istraživanjem želimo da utvrdimo koliko su nastavnici spremni i koliko su upoznati sa promjenama. Uzevši u obzir da je nastavnik u obavezi da se samousavršava pohađajući programe stručnog usavršavanja i da postoje brojni vodiči i priručnici za nastavu(za XXI vijek), kompetencije karakteristične za ovaj vijek će biti u našem fokusu. Prvi dio ovog rada je teorijski i u njemu ćemo se baviti samim opisom termina kompetencija za XXI vijek. Potom ćemo navesti nedostatke istih. Zatim naglašavamo kompetencije nastavnika. Izdvajamo pedagoške i didaktičke dimenzije kompetetnosti nastavnika, a potom posebno poglavlje posvećujemo spremnostima za promjene i nove uloge nastavnika. Drugi dio rada je empirijski istraživački dio i njime ćemo metodologijom istraživanja utvrditi predmet, cilj i zadatke istraživanja. Uz metode i odabrani instrument ćemo na određenoj populaciji i uzorku izvršiti ispitivanje i potom odraditi obradu podataka koje ćemo kasnije intepretirati i o kojima ćemo diskutovati. Na kraju rada ćemo imati zaključak i literaturu koja će potkrijepiti naše navode.

Ključne riječi:kompetencija, nastavnik,spremnost za promjene, nove uloge nastavnika

Summary

Considering that education goes through phases of changes, i.e. new reforms, both at the global and local level, with this research we want to determine how prepared teachers are and how familiar they are with the changes. Taking into account that the teacher is obliged to improve himself by attending professional training programs and that there are numerous guides and manuals for teaching (for the 21st century), the competencies characteristic of this century will be in our focus. The first part of this work is theoretical and in it we will deal with the very description of the term competence for the XXI century. Then we will list their disadvantages. Then we emphasize the competences of teachers. We highlight the pedagogical and didactic dimensions of teacher competence, and then devote a special chapter to readiness for changes and new roles of teachers. The second part of the paper is the empirical research part, and with it we will determine the subject, goal and tasks of the research using the research methodology. With the methods and the selected instrument, we will conduct an examination on a specific population and sample and then process the data that we will later interpret and discuss. At the end of the paper, we will have a conclusion and literature that will support our statements.

Keywords: competence, teacher, readiness for changes, new roles of teachers

Univerzitet Crne Gore

Filozofski fakultet Nikšić

Pedagogija

Izjava o autorstvu

Aleksandra Tomić

Na osnovu člana 22 Zakona o akademskom integritetu, ja, dolje potpisana,

IZJAVLJUJEM

pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom „*Spremnost za promjene i kompetencije za XXI vijek*“ rezultat sopstvenog istraživačkog rada, da nijesam kršila autorska prava i koristila eventualnu svojinu drugih lica i da je navedeni rad moje originalno djelo.

Mjesto i datum:

Nikšić, 2023. godina

Potpis studentkinje:

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Kompetencije za XXI vijek	3
3. Kompetetnost nastavnika	7
3.1 Socijalna kompetencija	10
3.2 Kreativnost u radu.....	13
3.3 Pedagoška i didaktička dimenzija kompetetnosti nastavnika.....	14
4. Nedostaci u razvoju kompetencija	17
5. Spremnost za promjene	22
6. Nove uloge nastavnika	25
7. Metodologija istraživanja	28
7.1 Predmet istraživanja	28
7.2 Motiv i cilj istraživanja	28
7.3 Zadaci istraživanja	28
7.4 Hipoteze istraživanja.....	29
7.5 Metodološki pristupi	30
7.6 Metode i instrumenti istraživanja	30
7.7 Značaj i karakter istraživanja.....	31
7.8 Uzorak istraživanja	31
8. Rezultati istraživanja i diskusija	32
9. Zaključak	54
10. Literatura	55
11. Prilog	57

1. Uvod

U ovom radu ispitivaće se kompetencije nastavnika za XXI vijek i spremnost za promjene.

Prema riječima Gojkov (2015), kompetetnost pojedinca shvata se ne samo kao individualno svojstvo nego kao i intepersonalno i socijalno svojstvo. Kompetetnost pojedinca se razvija i unapređuje tokom čitavog života. Možemo reći da škola predstavlja temelj i da u njoj nastavnici imaju ulogu da omoguće da se kompetencije razvijaju kod svakog pojedinca. Kompetencije nijesu predmetne i zavisne od vremena, već naprotiv, one su međupredmetne i zavise od vremena i konteksta u kome se usvajaju.

Svijet se mijenja i oduvijek je bio u procesu promjena. U dvadesetom vijeku dolazi do promjena u nauci, umjetnosti, politici, institucijama, vjerovanjima, vrijednostima, zapošljavanju i obrascima međuljudskih odnosa, kako u okviru jedne tako i kroz više generacija. Nastavnik sada ima nove zadatke, on je više u ulozi pokretača učenja, on zajedno sa učenicima ide ka otkrivanju i promjeni stvarnosti, razmišlja o sadašnjosti i budućnosti (Gojkov,2015). Da bi svoju ulogu ispunio u potpunosti potrebno je da se nastavnik samousavršava, da svoj rad oblikuje i prilagođava svojim učenicima.

„Obrazovanje u 21. vijeku zahtijeva kreativnost, kritičko razmišljanje, inovativnost, napredak, kompetentnog nastavnika, nove strategije, metode i tehnike rada, ovladavanje novim tehnologijama, sposobnost rješavanja problema, funkcionalna znanja učenika, preduzetništvo, a na prvom mjestu zadovoljstvo učenika školom.” (Suarez-Orozco i Sattin 2007 prema:Suzić, 2021:30) Obrazovni sistem se mijenja kroz promjene u školskom sistemu. Uvodi se kurikulum usmjeren na kompetencije učenika i funkcionalna znanja. Obrazovne potrebe se usklađuju sa potrebama društva. Nastavnik ima ključnu ulogu u osposobljavanju svojih učenika za život i rad.

Ovaj rad je teorijsko-empirijskog karaktera i njega predstavljaju dvije cjeline: teorijska i empirijska cjelina. U teorijskom dijelu rada je definisan pojam kompetencije. Takođe, objašnjeni su socijalna kompetencija i kreativnost u radu, kao i pedagoška i didaktička dimenzija kompetencija. Dalje, definisani su nedostaci u razvoju kompetencija. Objasnili smo spremnost za promjene i nove uloge nastavnika.

Empirijski dio istraživanja predstavlja metodološki pristup problemu kojem su definisani predmet, ciljevi, zadaci, hipoteze, varijable, prikazane su metode istraživanja, uzorak istraživanja, karakter i značaj istraživanja, organizacija i tok istraživanja kao i način obrade i analize podataka. U zaključnom dijelu su prikazana završna razmatranja i zaključci.

2. Kompetencije za XXI vijek

Prema riječima Rakočević (2011), kompetencije učenika se stiču uz pomoć nastavnika koji prepoznaju kapacitet i potrebe svojih učenika. Nastavnici su ti koji pomažu učeniku da bolje razumije sebe i stiče znanja kroz koja će razviti svoje potencijale. To se postiže poboljšanjem znanja, vještina i sposobnosti koje se mogu upotrebiti u sadašnjosti i budućnosti. Učenici mogu imati različite vrste inteligencije (lingvističku, logičko-matematičku, tjelesno-kinetičku, prostornu, muzičku, interpersonalnu i intrapersonalnu), ali pri rješavanju određenih problema njihovi potencijali se negdje bolje a negdje slabije ispoljavaju. Obaveza nastavnika je da učenicima objasni koje će kompetencije razviti iz svakog nastavnog predmeta. Poznato je da učenici različito doživljavaju i usvajaju gradivo, zbog toga je potrebno da nastavnice stvore uslove koji podstiču unutrašnju motivaciju i pozitivne emocije kod učenika. Za to je potrebno da nastavnici poznaju svoje učenike, njihove potrebe, emocije i interesovanja. Nastavnici uče svoje učenike da postavljaju ciljeve i da poznaju razloge zašto ih žele postići i na koji način, na taj način učenici napreduju i aktivno učestvuju u učenju.

Ključne kompetencije se ne mogu steći učenjem samo određenog nastavnog predmeta, iako su neke od njih sadržajne u istima. One su po svojoj prirodi međupredmetne (IKCES.ME, 2021). To prije svega znači da treba izbjegavati puko usvajanje činjenica, već je potrebno koristiti različite oblike i metode rada u nastavi pri usvajanju znanja, povezivati i predložiti njegovu praktičnu primjenu.

Za kompetencije možemo reći da se stiču kroz formalno obrazovanje. One su kombinacija znanja, vještina i stavova koji su primjenjuju u nekoj konkretnoj situaciji. Stečene kompetencije se usavršavaju tokom čitavog života kroz samoobrazovanje. Nivo kompetencije se posmatra kao sposobnost upotrebe i kombinacije znanja i sposobnosti u zavisnosti od određenog konteksta. To u stvari znači da je kompetentan onaj pojedinac koji je sposoban da se snađe u različitim situacijama (Kovačević, 2011).

Svaka škola bi trebalo da prolazi kroz promjene i reforme. Od toga kako se škole suočavaju sa promjenama umnogome određuje i kultura škole. Škola koja ima pozitivnu školsku kulturu usvaja promjene uvažavajući učenike, u njoj zaposleni učestvuju u odlučivanju, njom vlada demokratsko vođenje i prisutna je otvorenost i odgovornost prema inovacijama. Nastavnik ima povjerenje u svoj

kolektiv u kome vladaju humani odnosi. Pozitivnu školsku kulturu određuju emocionalne i pedagoške kompetencije nastavnika. Emocionalno kompetentan nastavnik izražava lične i prepoznaje tuđe emocije, njeguje optimizam i ostvaruje uspješnu socijalnu interakciju. Profesionalan nastavnik izgrađuje strategije, programe, ima raspored rada u nastavi i drugim aktivnostima. Sve navedeno utiče na kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa (Brust Nemet i Velki, 2016).

„OECD (2007) kompetencije definiše kao složeni konstrukt različitih sposobnosti iz 4 područja:

1. kognitivna kompetencija- upotreba teorija i informalnog znanja razvijenog kroz praksu;
2. funkcionalna kompetencija- sposobnost obavljanja posla unutar nekog specifičnog područja;
3. lična kompetencija- sposobnost odabira i oblikovanje adekvatnog ponašanja zavisno od situacije u kojoj se čovjek nalazi;
4. etička kompetencija- sposobnost adekvatnog moralnog postupanja na osnovu razvijenih ličnih i stručnih vještina “ (Vrkić Dimić, 2013:50). Nivo usvojene kompetencije se odnosi na sposobnost pojedinca da se snađe u različitim situacijama. Ona predstavlja spoj znanja, vještina i stavova koje je pojedinac stekao učenjem. Nastava ne bi trebalo da se akademizuje već da se predmeti povezuju i da se predoči praktična primjena znanja.

Kompetencije zavise od konteksta ali i od vremena. Priroda čovjeka je takva da se njegove sposobnosti tokom vremena mijenjaju i razvijaju ukoliko ima uslove i priliku da uči i stvara. Kompetencije koje učeniku osiguravaju ovladavanje životnih zadataka u 21. vijeku su: samostalno učenje, problemsko mišljenje, umreženo razmišljanje, timske sposobnosti, medijske kompetencije, interkulturalne komunikacijske sposobnosti, inovativno mišljenje, sposobnost vlastite prezentacije i prepoznavanje budućih poslovnih zahtjeva (Vrkić Dimić, 2013). Iz navedenog možemo zaključiti da se nove kompetencije razlikuju od starih u kojima je preovladavao frontalni oblik rada i u kojima je bilo bitnije da što više učenika usvoji što više znanja, odnosno činjenica za što kraći period. Sada su na snazi kreativnost, tehnologija, timski rad, praktičnost i preduzetništvo koji zahtjevaju inovativnost u nastavi i aktivno učestvovanje učenika. Akcenat je na praktičnu primenljivost naučenog i primjenu znanja u konkretnoj situaciji.

Koncept kompetetnosti u savremenim pedagoškim modelima ima svoja obilježja. Osnovna obilježja kocepta su:

- ✓ Ima demokratska načela;
- ✓ Na snazi nije vođstvo već demokratska uključenost i odlučivanje u obrazovnom procesu;
- ✓ Primjena strategije odozdo na gore (polazi se od potrebe učesnika ka mogućnostima, umjesto nuđenja gotovih odgovora);
- ✓ Cjelovit pristup u izboru sadržaja i ostvarenju obrazovnog procesa ;
- ✓ Saradnja i učestvovanje lokalne zajednice;
- ✓ Svi učestvuju i upravljaju razvojem;
- ✓ Potrebno je da se napravi balans između potreba sadašnjih i budućih generacija;
- ✓ Aktivnosti su susmjerene na budućnost, a ne prošlost;
- ✓ U slučaju pojave sukoba interesa, radi se na rješavanju istih (Gojkov, 2015).

Izvještaj Međunarodne komisije UNESCO-a o obrazovanju za 21. vijek pod nazivom „Obrazovanje-Skrivena riznica” 1996, čiji autor je Žak Delor, nudi ideje o doživotnom učenju. Izvještaj ukazuje na to da obrazovanje za 21. vijek treba organizovati oko 4 osnovne oblasti koje će tokom života svakog pojedinca predstavljati stubove znanja:

- „...*Učenje za znanje* odnosi se na ovladavanje sredstvima saznanja;
- *Učenje za rad*, odnosno za djelovanje u okruženju, ne odnosi se samo na pripremu i sticanje znanja za obavljanje određenih poslova, već i na osposobljavanje za samostalno učenje i primjenu stečenog znanja;
- *Učenje za život* odnosi se na učestvovanje i saradnju ljudi u svim vidovima humanih djelatnosti, što podrazumjeva pripremu ljudi za razvoj saradnje, tolerancije, ravnopravnih odnosa i uvažavanja potreba drugih;
- *Učenje za postojanje* podrazumjeva slobodu mišljenja, ocjenjivanja i maštanja koje su neophodne za ispoljavanje ličnog talenta i gospodarenjem sopstvenom sudbinom.” (Kovačević,2011:145)

Ove četiri oblasti pripremaju pojedinca za doživotno učenje. Stubovi znanja omogućavaju pojedincu da se edukuje formalno, neformalno i informalno. Učenje daje sposobnost da se stvari sagledaju na pravi način, da se spoznaju mogućnosti, iskoriste šanse i steknu vještine koje će olakšati život. Filozofija doživotnog učenja u 21.vijeku dobija na značaj više nego ikada. Zbog

toga je neophodno razviti vještine i sposobnosti za samostalno učenje i sticanje znanja. Za razliku od tradicionalnog načina podučavanja gdje je bilo važno znati šta podučavati odnosno učiti, novi koncept zahtjeva odgovore na pitanja zašto i na koji način učiti. Za kompetencije možemo reći da proizilaze iz iskustvenog učenja. Na osnovu iskustvenog učenja nastavnici mogu da prepoznaju sposobnosti učenika i procjenjuju njihova postignuća i potrebe.

3. Kompetetnost nastavnika

Kompetencija nije isto što i vještina. Kompetencija podrazumjeva vještine, znanje, stavove, uvjerenja, vrijednosti i stručne, pedagoške i didaktičko-metodičke sposobnosti. Kompetencije nastavnika posmatramo kroz vaspitnu i obrazovnu dimenziju, i one obuhvataju brojne oblasti od kojih treba poći, a one su sledeće :

- „...znanja i sposobnosti,
- nastava i učenje,
- planiranje i organizacija,
- razumijevanje i rješavanje problema,
- fleksibilnost i adaptibilnost,
- inicijativnost i preduzimljivost ,
- pokretljivost i razboritost,
- profesionalne vrijednosti i stavovi,
- poznavanje učenika i procesa učenja,
- komunikaciona strategija i odnosi sa drugima,
- spretnost i sigurnost,
- uvjerljivost i profesionalnost,
- primjenjivost informacione tehnologije,
- praktičnost.“ (Mićanović, 2012:104)

Autor Juričić (2014) u svom radu navodi da kompetentnost nastavnika predstavlja vezu njegovog znanja, sposobnosti, vrijednosti i motivacije na funkcionalnom nivou. Znanje se odnosi na nivo i stepen usvojenosti iz oblasti didaktike, metodike, kurikulima, opšte pedagogije i predmeta kojeg predaje. Sposobnost se odnosi na umijeće u planiranju, organizaciji, kontroli, vođenju i vrednovanju vaspitno-obrazovnog procesa i to kroz nivoe kreativnosti i inovativnosti. Vrijednosti, odnosno ličnost i karakter nastavnika, oblikuju nastavnikovo pedagoško ponašanje u odnosima sa učenicima, roditeljima i drugim saradnicima. Na motivaciju nastavnika mogu da utiču direktor i stručni saradnici škole tako što mu na osnovu kontinuiranog praćenja daju povratnu informaciju o njegovom radu. Ukoliko nastavnik pokazuje napredak u svom radu, potrebno je pohvaliti ga, dati mu nagradu ili zahvalnicu za dobar rad. Motivisan nastavnik je voljan da stiče nova znanja, razvija sposobnosti i prihvata demokratske vrijednosti koje karakterišu njegov poziv. Kompetencija nastavnika se uvijek ogleda kroz vaspitnu i obrazovnu dimenziju nastave. Osim što je potrebno da posjeduje didaktička i metodička znanja, njegov pedagoški takt ga umnogome karakteriše.

U 21.vijeku javljaju se nove potrebe i društvene promjene koje su uslovile i pojavu novih sadržaja. Ti novi sadržaji predstavljaju aspekt kompetencija koje je potrebno usvojiti. Svrstani su u pet područja:

- Informacijske i komunikacijske tehnologije,
- Menadžment i administracija,
- Integracija učenika sa posebnim potrebama,
- Upravljanje ponašanjem i vođenje razredom,
- Rad sa multikulturalnim razredima (Lipovac i Golijanin Elez, 2017).

Izgradnja kompetencija znači usvajanje znanja, vještina i sposobnosti kroz učenje. Nastavnik uči kroz procese učenja odnosno kroz sticanje orijentisanog znanja (stučno-predmetnog), raspoloživog i reflektivnog znanja. Na taj način on jača svoju ličnost, usvaja socijalne sposobnosti i stiče vještine potrebne za djelovanje u konkretnim situacijama. Za pedagošku kompetenciju možemo reći da je jedna od ključnih kompetencija nastavnika. Nju odlikuju osobine ličnosti koje su neophodne za kritičko promišljanje o sebi i svojoj praksi. Nastavnik kritičkog promišljanja postaje bolji organizator, voditelj, usmjerivač, medijator i refleksni praktičar koji može da odgovori izazovima koje savremena škola nameće (Brust Nemet i T.Velki, 2016).

„Ekspertska grupa Evropske unije (na osnovu Lisabonske deklaracije o strategiji razvoja obrazovanja u Evropskoj Uniji do 2010.godine) napravila je dokument o kompetencijama nastavnika. Kompetencije su svrstane u pet područja osposobljavanja nastavnika:

1. **Za nove načine rada u razredu** (adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja, unapređivanje motivacije učenika za učenje, timski rad sa učenicima, nastavnicima i saradnicima);
2. **Za radne zadatke izvan razreda** (u školi, sa roditeljima, partnerima u socijalno okruženju, u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada);
3. **Za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika** (posebno za učenje tokom cijelog života i usmjerenost na procese učenja);
4. **Za razvijanje profesionalnosti** (izražene u usmjerenosti nastavnika na istraživanje, rješavanje problema i doživotno učenje i usavršavanje, na posjedovanje specifičnih

znanja i vještina koja mu omogućavaju da ih stručno i autonomno koristi pri donošenju važnih nastavnih odluka);

5. Za primjenu savremene informacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu učenja i nastave.“ (Kovačević, 2011:151)

Nastavnici u velikoj mjeri utiču na to kakav je rad škole odnosno kakvi su vaspitno-obrazovni rezultati, školska klima, školska kultura, razvoj učenika i drugo. Može se desiti da postoje dobro osmišljeni nastavni planovi, dobri udžbenici, optimalni uslovi ili suprotno od navedenog, ali je nastavnik taj koji svojom stručnošću i ambicijom vodi vaspitno-obrazovni rad i pomaže učenicima u razvoju. Autor Stanolović (2014, prema Savić, 2021) navodi tri principa za definisanje nastavničkih kompetencija. Prvi princip je usmjerenost nastavnika na kompetencije učenika, drugi je usmjerenost za osposobljavanje učenika za životu u 21. vijeku i treći je nova uloga nastavnika. Škola sada ima nove zadake, više nije dovoljno samo prenositi znanja već je potrebno osposobiti učenike da sami otkrivaju, zaključuju, uočavaju uzročno-poslednične odnose i primjenjuju stečeno znanje. Potrebno ih je osposobiti za saradničko i timsko učenje, upotrebu savremne informacione tehnologije, podsticati kritičko mišljenje, kreativnost i inovativnost. Nastavnik sada ima nove uloge, on treba da bude menažer nastavnog procesa, dizajner ambijenta za učenje i posrednik znanja i instruktor aktivne nastave i učenja.

Iz navedenog možemo zaključiti da za rad nastavnika više nije dovoljno znati samo sadržaje i ciljeve učenje. Potrebno je znati šta, zašto, kako i pomoću čega se uči i uz to na koji način se vrednuje ostvareno. Koristiti istraživačke, projektne, kooperativne metode u poučavanju kako bi se sticala iskustva u različitim aktivnostima učenja. Praviti vezu između učenja u školi i svakodnevnom životu. Nastavnik sada postaje pokretač, motivator, onaj koji poznaje individualne karakteristike i potrebe svojih učenika. On prilagođava svoj rad učenicima koristeći različite strategije podučavanja i pomaže im da bolje upoznaju sebe i razviju kompetencije. To će najprije postići inovacijama u svom radu, koristeći se raznim metodama i sredstvima. Potrebno je da se nastavnik samousavršava, da bude u toku sa reformama i da prati trendove koje obrazovanje donosi. Primjenom savremene informacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu nastave i učenja nastavnik motiviše učenike jer je to trend koji je učenicima blizak i koji može da se iskoristi kao pokretač i motivacija u učenju. Nastavnik treba da bude dio tima u kom se na demokratski način odlučuje. Na taj način nastavnik je spreman da preuzme inicijativnost, da bude pokretljivi i

razboriti. Njegova komunikacija sa stručnim saradnicima, roditeljima, lokalnom zajednicom umnogome određuje njegov položaj. Potrebno je povezivati školu i porodicu, odnosno okruženje iz kojeg dijete dolazi. Kao što nastavnik priprema učenike za doživotno učenje, treba da ima na umu da je i on taj koji treba da se samousavršava i nadograđuje svoje znanje i vještine, na taj način on postaje refleksni praktičar.

3.1 Socijalna kompetencija

Mnoga socijalna ponašanja (bilo da su pozitivna ili negativna) uče se iz iskustva. One se stiču na osnovu modela važnih osoba iz okruženja. Nove uloge nastavnika u cilju podsticanja socijalne kompetencije učenika po Omerović i Zukorlić (2018) su navedene u nastavku:

Usavršavanje za vođenje efikasne pedagoške komunikacije- komunikacija je uslovljena ciljem vaspitanja, tok i ishod komunikacije osmišljava i programira nastavnik, prisutna je obostrana interackcija koju karakteriše otvorenost, aktivno slušanje, razumijevanje, interpersonalnost, zatim je bitno i postojanje emocija i empatije.

Osposobljavanje budućih nastavnika za izradu nastavnog kurikulumu- izrada nastavnog kurikulumu podrazumijeva jasan cilje i zadatke koje obuhvataju pitanja: šta treba da se nauči, koliko, na koji način, kojim sredstvima, u kojim momentima i kako izvršiti evaluaciju postignutog i gdje to primjeniti.

Osposobljavanje budućih nastavnika da pripremaju učenike za zajednički život- nastavnik je taj koji kreira okruženje u kom se nesuglasice rešavaju mirnim putem, gdje se uvažavaju različitosti i sličnosti. Nastavnik treba da bude upoznat sa različitostima, odnosno da bude sposoban da upozna i otkrije drugoga ali i da prepozna zajedničke ciljeve i prevaziđe individualne.

Biti socijalno kompetentna osoba znači usvojiti prosocijalna ponašanja i određene vještine kako bi mogli razumjeti svoju okolinu i reagovati na svakodnevne situacije. Djeca i prije polaska u školu stiču određeni nivo socijalne kompetencije. Škola bi trebalo da bude mjesto u kom se kroz učenje, igru i druženje razvijaju individualne sposobnosti pojedinaca. Osnovna škola kao društvena zajednica ostavlja dugoročan trag na učenike. Nastavni proces treba da karakteriše timski rad, iskustveno učenje, javni nastup učenika, prezentacije i slične oblike rada koji

unapređuju socijalne kompetencije. Timski pristup radu dobar je početak za razvoj socijalnih kompetencija. Za razliku od grupnog rada u kojemu učenici izvršavaju postavljene zadatke, u timskom radu učitelji i učenici zajednički rade na odabranom projektu, nastavnom sadržaju ili istraživanju. Radeći u timu, učenici razvijaju interpersonalnu komunikaciju, prepoznaju i uvažavaju individualne razlike, međusobno se nadopunjavaju i postižu bolje rezultate u učenju. Časovi odeljenske nastave, izvannastavne aktivnosti, igra, druženje i posjetama lokalnih i ustanovama izvan školskog okruženja su podsticajni za razvoj socijalne vještine (Vuković, 2020).

Ukoliko nastavnik ima razvijenu socijalnu kompetenciju on je u mogućnosti da :

- „...prenese učeniku određena socijalna znanja i vještine za preuzimanje aktivne uloge u socijalnom i kulturnom životu,
- podstiče socijalno razumijevanje učenika, i da izgrađuje kod učenika društveno prihvatljive oblike ponašanja,
- uspostavlja i održava zadovoljavajuće odnose s drugim ljudima,
- nauči učenike da lične potrebe zadovoljavaju na društveno prihvatljiv način,
- podstakne učenike na prihvatanje svojih obaveza i odgovornosti
- razvije kod učenika sposobnost empatijske komunikacije,
- pomogne učeniku da razvije samopouzdanje
- osposobi učenike da primjereno reaguju na frustraciju, nasilje i stres,
- podstakne kod učenika sposobnosti regulisanja emocija,
- razvije kod učenika nov način percipiranja određenih situacija.“ (Đuranović 2007, prema: Omerović i Zukorlić, 2018:312)

Strategije u cilju podsticanja socijalnih kompetencije učenika su:

- skretanje pažnje učenika na tuđa osjećanja i interese (postavljanje pitanja učenicima, odnosno diskusije i lični primjer nastavnika)
- pomoć učeniku u aktivnom učestvovanju u raspravama,
- pomoć učenicima u otkrivanju zajedničkih obilježja,
- podsticanje razvoja sposobnosti kooperacije među učenicima (interaktivna nastava-razmjena iskustava, znanja i stavova među učenicima i između učenika i nastavnika, povezivanje gradiva sa iskustvom učenika i njegovim stilom učenja),

- njegovanje solidarnosti (Omerović i Zukorlić, 2018).

Tokom cijelog školovanja učenicima se govori koliko je bitno biti uspješan i imati ostvarena postignuća. Kurikulum socijalnih kompetencija i odnosa u školi karakteriše učenikove sposobnosti i odnose koje uspostavlja sa vršnjacima, njihovu interpretaciju i interakciju. Kroz interpretaciju i interakciju sa drugima učenik osnažuje međuljudske odnose, razvija empatiju i humanu interakciju, stvara prijateljstva, uči o osjećanjima i prilagođavanju istim, uči se da bude nezavistan i sposoban za rješavanje problema. Vršnjačke interakcije poboljšavaju saradničko učenje, vode ka usvajanju vještina vođenja, kontroli impulsa, izbjegavanju agresije i neprijateljstva. Saradničko učenje u grupama i mali grupni projekti su podsticaj vršnjačkim odnosima gdje se zajedničkim učenjem razvija osjećaj pripadnosti, prihvaćenosti i uzajamnog poštovanja (Buljubašić-Kuzmanović, 2010).

U istraživanju o zastupljenosti ključnih kompetencija za 21.vijek u crnogorskim obrazovnim dokumentim, ciljevima i ishodima obaveznih i izbornih predmeta u osnovnoj školi i gimnaziji, došlo se do zaključka da su najzastupljenije socijalne vještine i kritičko mišljenje. U ciljevima su zastupljene: socijalna svijest, učenje učenja i poznavanje sebe i drugih. U ishodima se navedene vještine, naročito socijalna svijest javlja samo u izbornim predmetima u gimnaziji. Programi u kojima su najzastupljenije socijalne kompetencije, odnosno socijalna svijest i socijalne vještine su programi stranih jezika. Kroz ove programe se uči uvažavanje drugih kultura, razvoj sposobnosti komunikacije sa drugima i razvoj tolerancije. Međutim socijalne kompetencije jedva da se spominju u predmetima kao što su istorija, priroda, likovna kultura, biologija itd., a koji po prirodi doprinose razvoju i primjeni socijalnih kompetencija. Ono što fali jeste zastupljenost samoregulacije, rješavanja problema i odgovornog donošenja odluka. Potrebno je više raditi na kompetencijama koje odnose na zajednički rad na rješavanju problema i rad u timu uopšteno. Takođe, potrebno je osvijestiti ulogu svake od kompetencija i njihovu međusobnu povezanost (Pešikan i Lalović, 2017).

Nastavnikova socijalna kompetencija se ogleda u dijalogu, vođenju, usmjeravanju i podsticanju učenika. Socijalno kompetentan nastavnik pomaže učeniku da razvije samopuzdanje i razvija kod učenika empatijsku komunikaciju. On uči svoje učenike kako da održavaju zadovoljavajuće odnose sa drugima. Na osnovu nastavnikovog ponašanja učenik usvaja društveno prihvatljive oblike ponašanja. Nastavnik odstupa od tradicionalnog vođenja nastave i u svoj rad

unositi interaktivni i kooperativni način rada i komunikaciju koja nije hijerarhijska. Tim putem se stvara međusobno poštovanje, povjerenje i uvažavanje individualnih karakteristika učenika. Za učenika možemo reći da je socijalno kompetentan ukoliko je spreman na saradnju, empatiju, ukoliko prepoznaje svoja i tuđa osjećanja, ukoliko je spreman da svoje ciljeve prilagodi ciljevima drugih. Nastavnik treba da ima na umu da su njegova ličnost i ponašanje model koji djeca usvajaju.

3.2 Kreativnost u radu

Za kreativnost možemo reći da je osobina i potencijal koji je potrebno da nastavnik posjeduje u radu sa učenicima. Učenici mogu da posjeduju kreativnost koja je u manjem ili većem stepenu razvijena, korišćena, otkrivena ili prisutna, ali su nastavnici ti koji istu tu kreativnost podstiču i razvijaju. Svaka starosna dob ima svoje karakteristike i potrebe za kreativnošću. Uz pomoć kreativnosti nastavnici privlače pažnju i pojačavaju kognitivni napor i želju za učenjem (Mićanović, 2012).

Prema riječima Jukić (2010) kreativnost je psihološki, socijalni i pedagoški fenomen koji ima pozitivan uticaj na razvoj ličnosti djeteta. Tradicionalna nastava je imala više slabosti, a jedna od njih je pasivnost učenika i nedovoljan broj strategija prilikom poučavanja. Kreativnost znači potraga za novim idejama. Nastavnik ima ulogu da stvori uslove u kojima će da se rađaju nove ideje i pogledi. To prije svega može didaktičko-metodički kompetentan nastavnik da postigne. On treba da bude koordinator, istraživač i savjetnik koji uvažava individualne mogućnosti i sposobnosti učenika, koji posjeduje otvorenost prema idejama svojih učenika, primjenjuje i poznaje pravila uspješne komunikacije, koristi demokratski stil vođenja razredom.

Učenik iskazuje svoju kreativnost kroz praktičnu primjenu svog znanja, kao na primjer kada stvara muziku, piše priče, izvodi eksperiment, a zadatak nastavnika je da pomogne djeci u razumijevanju tih procesa i uspostavljanju kontrole nad njima. Biti kreativan znači imati više ideja i isprobati više mogućnosti prilikom rešavanja nekog zadatka ili problema. Procjenjivanje koja će ideja biti uspješna a koja ne, zahtijeva i kritičko promišljanje pa s tim u vezi kreativno razmišljanje uvijek uključuje i određeno kritičko mišljenje. Prilikom obrade neke nastavne cijeline bilo bi poželjno ohrabriti učenike da sami daju svoj doprinos kako bi se aktivno uključili u nastavu. Kreativni učenici motivisani su više unutarašnjim od spoljašnjih faktora kao što su

nagrade.,,Pritom treba izbjegavati sve ono što onemogućava, umanjuje, pa i šteti kreativnosti, a to je:

- stalni nadzor (povlači se preuzimanje rizika i kreativni impulsi),
- česta evaluacija (čini djecu stalno zabrinutima je li ono što rade dobro),
- pretjerano nagrađivanje (uskraćuje unutrašnje zadovoljstvo koje kreativna aktivnost pruža),
- takmičenje (poništava djetetov napredak njegovim vlastitim tempom),
- pretjerano vođenje (djetetu daje osjećaj da je njegova originalnost pogrešna, a svako istraživanje gubitak vremena),
- sužavanje izbora aktivnosti (nametanje aktivnosti umjesto dopuštenja da slijedi svoja intresovanja koja bi mogla da vode do kreativnih otkrića),
- pretjerana očekivanja (često završe nesklonosti prema predmetu ili aktivnosti).“ (Perić, 2015:147)

Kreativnost u radu nastavnika podstiče strategijama u poučavanju i korišćenjem različitih oblika poučavanja kako bi mogao da inspiriše i motiviše učenika na kreativnost u učenju. On to postiže timskim radom, grupnim, u paru i svakim oblikom dvosmjerne komunikacije. Inovativnost treba da krasi rad nastavnika kako bi učenici i sami bili motivisani i inspirisani u učenju. Potrebno je podsticati maštu i nove ideje u učenju. Kreativnost podrazumijeva kognitivne sposobnosti, prethodna iskustva i karakteristike ličnosti pojedinca. Prije svega treba obezbjediti prijatan ambijent, u kom učenik ima slobodu prilikom izražavanja svojih ideja i zapažanja. Kreativnost podstiče sposobnost rješavanja problema i snalaženja u novim situacijama. S tim u vezi bilo bi dobro da se ohrabre učenici da daju svoj doprinos prilikom obrade neke nastavne cijeline. Kreativan nastavnik prilagođava sadržaje svojim učenicima. Da bi to uspješno radio, nastavnik poznaje individualne sposobnosti svojih učenika.

3.3 Pedagoška i didaktička dimenzija kompetetnosti nastavnika

Kompetencija, odnosno kompetetnost nastavnika je veza njegovog znanja, sposobnosti, vrijednosti i motivacije na funkcionalnom nivou. Kada govorimo o kompetetnosti nastavnika, možemo govoriti o pedagoškoj i didaktičkoj dimenziji kompetencija. *Pedagošku dimenziju* čini osam dimenzija: lične, komunikacijske, analitičke (refleksivne), socijalne, emotivne,

interkulturne, razvojne i vještine u rješavanju problema. Lična kompetencija nastavnika ima značajan smisao za ishod učenika, jer vaspitavati učenika znači usmjeravati i unaprijediti njegov razvoj. To je proces koji zahtijeva individualan pristup učeniku. Da bi nastavnik usmjeravao i unaprijedio učenikov razvoj potrebno je da posjeduje: empatičnost, razumijevanje, fleksibilnost, smirenost, strpljenje, pravednost, objektivnost, dosljednost, kako bi odabrao odgovarajuće ponašanje u određenoj situaciji. Učenike je potrebno posmatrati u različitim nastavnim situacijama, s njima razgovarati i analizirati uočena ponašanja. Individualni pristup je složena i zahtjevna aktivnost nastavnika. Postoji opasnost da se na temelju nedovoljnog broja situacija pojedina učenikova ponašanja shvate kao tipična. Upravo je određivanje tipičnoga ponašanja za pojedinog učenika vrlo često rezultat zaključivanja na temelju samo jedne ili nekoliko situacija, što onda dovodi do pogrešne odluke, kako u reagovanju na određeno ponašanje, tako i u pokušaju prihvatanja ili korekcije određenoga ponašanja. Da bi nastavnik uočio učenikovu posebnost i razlučio koje osobine treba podsticati potrebno je da omogući izbor svojim učenicima. Pružanjem izbora nastavnika omogućava učeniku da na pravi način ispolji svoje mogućnosti. Individualan pristup podrazumijeva posmatranje i prilagođavanje rada učenicima. Učenik može da osjetida li ga njegov nastavnik uvažava i da li mu omogućava da uči na osnovu njegovih mogućnosti. Ukoliko učenik prepozna pozitivne osobine nastavnika, uoči njegov trud, sasvim je sigurno da će učenik vratiti istom mjerom (Jurčić, 2014).

Prema riječima Jurčić (2014), *didaktičke* dimenzije kompetencija nastavnika možemo svrstati u pet dimenzija i to: odabir i primjena metodologije izgradnje kurikulumu, organizovanje i vođenje vaspitno-obrazovnog procesa, određivanje učenikovog postignuća u školi, oblikovanje razredno-nastavnog okruženja i razvoj modela vaspitnog partnerstva sa roditeljima. Izgradnja kurikulumu postaje jedna od najznačajnijih didaktičkih dimenzija. Za izradu kurikulumu je potrebno prije svega pedagoško promišljanje, odabir i primjena metodologije. Izgradnja kurikulumu podrazumijeva zastupljenost nastavnih metoda, socijalnih oblika rada, didaktičkih načela i sistema nastave s obzirom na sadržaje i ciljeve vaspitno-obrazovnog procesa sve s ciljem da se postignu ishodi učenja. Predmetni kurikulum je nova prilika za bogaćenje kreativnoga položaja učenika i nastavnika i inovativnog pristupa u vaspitno-obrazovnom procesu. Kurikulumski krug obuhvata:

- opšte ciljeve obrazovanja (vaspitni, materijalni, funkcionalni)

- posebne ciljeve kao što su kompetencije učenika (naučiti kako učiti, kritički misliti, biti informatički pismen, biti preduzetan, rješavati probleme, timski raditi...);
- sadržaje učenja;
- strategije poučavanja i učenja
- vrednovanja učenikova postignuća i samovrednovanja vlastitoga rada.

Predmetni kurikulum daje smjernice za svakodnevnu praktičnu didaktičku primjenu u kojoj učenici uče aktivno, kreativno, partnerski kako bi iskoristili svoje potencijale. Na ovakav način pažnja se posvećuje i učenicima sa posebnim potrebama (daroviti učenici i učenici s teškoćama u razvoju). Kompetentnim odabirom i primjenom metodologije prilikom izgradnje predmetnog kurikuluma nastavnik treba da traži didaktičko-metodičke načine kako nastavu da prilagodim učenicima, odnosno da ima individualan pristup.

„Eurydice (2003) identifikuje pet područja novih kompetencija („new competences now expected of teachers”):

1. poučavanje uz upotrebu savremene ICT tehnologije;
2. integracija djece s posebnim potrebama;
3. rad u zajednici s djecom i multikulturalno, mješovitim grupama;
4. menadžment škole i različiti administrativni poslovi;
5. rešavanje konflikata” (Lipovac i Elez, 2017:58).

Novi aspekt kompetencija savremenog učitelja mijenja ulogu učiteljskog poziva. Kompetetnost postaje potreba. Unapređivanje nivoa kompetencija je proces koji se ostvaruje na globalanom i specifičnom nivou jedne škole. To je proces koji podrazumjeva trostrukost prilikom unapređivanja kvaliteta: razmišljanje o tome kako je nešto realizovano, koje aspekte rada želimo da unaprijedimo i razmatranje načina putem kojih ćemo ishode ostvariti (Lipovac i Elez, 2017).

4. Nedostaci u razvoju kompetencija

Iako se ne može sa sigurnošću tvrditi kako će svijet izgledati za 50,60 ili 70 godina kao i kako će izgledati tržište rada za 10, 20 ili 50 godina, tim je važno osposobiti učenike za ključne kompetencije kako bi bili u stanju razumjeti društvene odnose i funkcionisanje društva i zajednice čiji su članovi (IKCES.ME, 2021).

O profilu savremenog nastavnika govorilo se još u devedesetim godinama na brojnim seminarima i konferencijama. Godine 1996 u Ženevi na Međunarodnoj konferenciji koja je bila pod pokroviteljstvom UNESCO-a i Međunarodnog biroa za obrazovanje, analiziran je problem kvaliteta stručnog profila nastavnika. „Budući da se kompetencije nastavnika stiču u okviru formalnog obrazovanja tj. sticanja stručnog profila nastavnika, o tom problemu razmatrano je u okviru Regionalnog usavršavanja kurikuluma ka Evropskom prostoru visokog obrazovanja (Tuning projekt).“ (Mićanović, 2012:105) Posebna pažnja posvećena je analizi pedagoške i didaktičko-metodičke kompetencije nastavnika. Jedan od ciljeva ovog projekta je identifikovanje opštih i stručnih kompetencija različitih profila nastavnika. Tuning project je prepoznao i klasifikovao sedamnaest kompetencija nastavnika:

1. „...Mogućnost analize i sinteze;
2. Mogućnost primjene znanja u praksi;
3. Temeljna opšta znanja;
4. Temelji područnih znanja;
5. Mogućnost pisane i govorne komunikacije maternjeg jezika;
6. Poznavanje stranog jezika;
7. Osnovne vještine rada na računaru;
8. Istraživačke vještine;
9. Kapacitet za učenje;
10. Kritičnost i samokritičnost;
11. Prilagodljivost na nove situacije;
12. Mogućnost generisanja novih ideja;
13. Interpersonalne vještine;
14. Vještine odlučivanja;

15. Sklonost ka timskom radu;
16. Multikulturalnost;
17. Etičnost.“ (Mićanović, 2012:105)

Kada govorimo o nedostacima u razvoju kompetencija IKCES.ME (2021), navodi da se skoro sve zemlje EU-a suočavaju se sa nekoliko ključnih izazova, oni su sledeći:

„...Nedostaci u razvoju kompetencija:

- Svaki peti učenik ima poteškoće u razvijanju vještina čitanja, matematičkih i vještina prirodnih nauka;
- Relativno nizak procenata učenika postiže vrlo dobre rezultate;
- Mnogi mladi nemaju razvijene digitalne vještine;
- Previše mladih prerano napušta školovanje.

Školsko obrazovanje ne odigra uvijek svoju ulogu u promociji ravnopravnosti i socijalne pravednosti:

- 4 puta je vjerovatnije da će mladi u nepovoljnom društvenom položaju ostvariti slab uspjeh u obrazovanju u odnosu na osobe boljeg društvenog položaja;
- Postoje specifični izazovi za učenike migrante i Rome.

Uticaj brzine tehnoloških promjena na ekonomije i društva:

- Škole moraju razviti otpornost i sposobnost prilagođavanja promjenama novim načinima učenja u društvu koje je sve mobilnije i sve se više oslanja na digitalnu tehnologiju;
- Obrazovi sistemi se moraju modernizovati kako bi promovisali rješavanje problema, kreativnosti, kritičko mišljenje i preduzetnički način funkcionisanja.“ (IKCES.ME, 2021:2)

U većini osnovnih škola, već od petog razreda pa nadalje u prvi plan se stavljaju ishodi obrazovanja koji su važni za vrednovanje (mjerjenje znanja), a potiskuje se vaspitanje. Istovremeno se od škole očekuje djelovanje i odgovornost, a škola i sama prolazi kroz svakodnevne socijalno-vaspitne izazove. Izazovi su posledica različitih nastavnikovih stilova ponašanja, kao i školskih strahova učenika (strah od neuspjeha, ispitna anksioznost, strah od izolacije, depresivnost). Nije rijetka pojava da i nastavnici nekada više i bolje realizuju materijalne i funkcionalne zadatke

nastave, a slabije vaspitne. Tako se ostavlja prostora da vaspitnu funkciju preuzimaju neki drugi činioci kao što su: mediji, informatičke mreže i slično. Zbog toga treba uvijek imati na umu da su vaspitanje i obrazovanje jedinstven proces sa svojim specifičnostima, ali nikako umanjivati značaj jednog ili drugog (Juričić, 2014).

„Nastavnik na početku svoje karijere nema baš jasnu predstavu kako da organizuje uspješan rad sa mladima, niti može da poredi svoj rad sa nekim drugim. Sa praktičnim iskustvom razvijaju se predstave uspješnog modela rada“ (Mićanović, 2012:109). Jedan od problema je i jaz među generacijama. Danas možemo govoriti, iz perspektive uslova, da se vaspitanje i obrazovanje u velikoj mjeri promjenilo. Sada je na snazi digitalno doba. Ukoliko nastavnici ne usavršavaju svoja znanja i ne odstupaju od starih načina, odnosno ukoliko primjenju metode i sredstva koja su samo njima bliska a ne učenicima, onda dolazi i do smanjene motivacije i rezultata prilikom učenja. Džuks i Dosaj upravo govore o razlikama poučavanja i učenja između nastavnika i učenika u digitalnom dobu (Gojkov, 2015). „Oni su došli do sledećih nalaza:

dok nastavnici i oni koji nastavnike obrazuju- digitalni doseljenici:

- više vole nizak stepen i kontrolisano davanje informacija iz ograničenih izvora,
- više vole jedinstvenu obradu i davanje jednog zadatka ili ograničenog zadatka,
- više vole da daju tekst, prije slike, zvuka ili videa,
- više vole da informaciju pružaju linearno, logično i sekvencijalno,
- više vole da učenici rade nezavisno, a ne u mreži i u interakciji,
- više vole odloženu pohvalu ili odloženu nagradu,
- više vole da rade prema okviru plana i programa,

njihovi učenici digitalni domaćini:

- više vole da primaju informacije brzo iz višestrukih multimedijalnih izvora,
- više vole paralelnu obradu i zadavanje višestrukih zadataka,
- više vole da obrađuju slike, zvukove, i video zapise od teksta,
- više vole da uđu u interakciju i da se umrežavaju istovremeno sa brojnim drugima,
- više vole da ih odmah pohvale i da odmah dobiju nagradu;
- više vole učenje koje je relevantno, momentalno korisno i zabavno“ (Gojkov, 2015:42-43)

„Integracija ključnih kompetencija u nastavu i učenje bi trebalo da omogući svakome ko uči da postane koristan za svoj život, porodicu i zajednicu. Ključne kompetencije se nazivaju bazičnim, transverzalnim ili generičkim kompetencijama, jer predstavljaju osnovu za uspješan život, rad i učenje. Bez obzira što svi učenici neće biti odlični učenici, svi oni mogu biti odlični i moralni ljudi u potpunosti osposobljeni za život, odlični stručnjaci i odgovorni profesionalci u odabranom području struke.“ (IKCES.ME, 2021:2)

Okruženje mladih je danas više nego ikada podložno promjenama. U najvećoj mjeri to su ekonomske i društvene promjene. Veliki uticaj na okruženje imaju nauka i tehnologija. Javljaju se novi poslovi i profesije za koje škola treba da bude spremna da pripremi mlade. Crnogorski školski sistem je započeo sa reformama i promjenama prije deceniju u više. Nastava usmjerena na učenika, inicijalno obrazovanje, društvena afirmacija nastavnike profesije, škola koja ima veći stepen autonomije i integriteta u društvu, su odlike tih promjena, Međutim praksa govori drugačije jer je na snazi tradicionalna nastava i učenje. Time se stvara jaz između onoga što se dešava u školi i onoga za šta učenici treba da budu spremni u životu i radu koji ih čeka. Crna Gora nije jedina koja se suočava sa ovim problemom i razvijenije zemlje imaju približan trend. Zadaci koja Crna Gora treba da ostvari imaju zahtjevne vremenske okvire i ograničene resurse (Pešikan i Lalović, 2017).

Kompetentan nastavnik znači kompetentan i učenik. Neka istraživanja pokazuju da ponašanje nastavnika, odnosno njegova bliskost sa učenicima utiče na uspjeh učenika. Ukoliko nastavnik ima pozitivan stav prema svojoj profesiji, poznaje svoje učenike i odgovara na njihove potrebe, motivacija učenika za postizanje uspjeha je veća. U suprotnom, ako nastavnik samo prenosi svoja znanja i vodi nastavu prema planu i programu bez da prilagodi i učini gradivo zanimljivim i bliskim učeniku, motivacija učenika će biti manja. Dolazi do toga da učenici uče gradivo napamet i da uče za ocjene bez da usvajaju vještine i sposobnosti za ovladavanjem učenja i snalaženjem u različitim situacijama. Njihova znanja bivaju kratkotrajna i neupotrebljiva. Do nedostatka u kompetencijama dolazi ukoliko nastavnik ne primjenjuje strategije prilikom poučavanja. Svaka reforma i promjena u obrazovanju sa sobom donosi niz novih strategija. Potrebno je da se nastavnik samousavršava, da ima integrativan pristup nastavi. Programi stručnog usavršavanja su obaveza i prilika da nastavnik stekne nova znanja, da se informiše, postigne interakciju sa ljudima iz iste poslovne struke kako bi razmjenio svoja shvatanja i dileme. Osim znanja i vještina, potrebno je da nastavnik posjeduje stavove, vrijednosti i da primjenjuje više

načina prilikom učenja. Danas govorimo o digitalnom dobu koje više nego ikada nudi ali i zahtjeva obučenost njenih korisnika. Nastavnik bi trebao da bude prilagodljiv i tolerantan na promjene. Društveni položaj utiče i na uspjeh obrazovanja. Školski sistem treba da pronađe načine da se suoči sa problemima i da promoviše preduzetnički način funkcionisanja.

5. Spremnost za promjene

Ono što karakteriše društvo znanja jeste i spremnost za promjene. Nastavnici su ti koji osim što poučavaju o cjeloživotnom učenju i sami treba da primjenjuju ista znanja kako bi se njihova praksa usavršila. Oni postaju refleksni praktičari. Profesionalni razvoj je kontinuirani proces i samim tim zahtjeva vrijeme i iskustvo nastavnika koje se pored navedenog prilagođava reformama i uči iz istih. Nastavnik postaje bolji predavač ali i menadžer i dobija nove uloge koje društvo znanja, odnosno kompetencije za XXI donose.

Evropski koncept učenja se u velikoj mjeri zasniva na sposobnosti i spremnosti za rješavanje problema. Osim ova dva konceptna veliki fokus se stavlja i na demokratskim principima i kritičkom promišljanju. Sve navedeno vodi ka preduzimanju osmišljene akcije kako bi se izbjegli sukobi interesa koji savremeni život nosi sa sobom. S tim u vezi postoje programi za uspješno rješavanje konflikta i nenasilne komunikacije. Obrazovanje ima zadatak da takvim programima obuhvati što više učesnika kako bi došlo do bolje participacije, mogućnosti kritičkog promišljanja i autonomnog ponašanja (Gojkov, 2015).

Autor Đorđević (2012), ističe da u XXI vijeku škola mijenja svoju ulogu. Ona se usklađuje sa potrebama društva, zatim sa naučnim, tehničkim i tehnološkim dostignućima, a uz sve to teži da posjedje demokratski i humani karakter. Sve navedeno ima za cilj povećanu aktivnost, inicijativnost i samostalnost učenika, osavremenjavanje razredno-časovnog i predmetnog sistema, pedagoško i psihološko prilagođavanje savremenim nastavnim sredstvima i metodama, veću saradnju i povezanost škole, porodice i vanškolskih institucija. Kroz vrijeme pedagoška nauka je mijenjala svoje paradigme kao i vrijednosne orijentacije nastave i učenja. Nekada je nastava predstavljala objekt u procesu obrazovanja. Poučavanje je bilo u fokusu, kao i memorisanje i verbalno razumijevanje. Poučavanje i učenje su posmatrani kao dva paralelna samostalna procesa. Kada danas govorimo o poučavanju i učenju, govorimo o jedinstvenom procesu. Poučavanje je proces koji usmjerava, vodi, koji je osmišljen i prilagođen procesu učenja. Nastavnik poznaje svoje učenike i njihove potrebe i u odnosu na takva znanja prilagođava svoj rad. On to postiže koristeći didaktičko-metodičke metode kao što su induktivno-deduktivni, analitičko-sintetički ili razvojni metod prilikom obrade nastavnog sadržaja.

Na ciljeve obrazovanja i njegove ishode utiče istorijski i sociokulturni kontekst. Pozicija pojedinca u državi i društvu se mijenja kroz vrijeme. Da bi se promjene obrazovanja podudarale sa zahtjevima tržišta rada neophodna je analiza kako na nivou obrazovnog sistema tako i na nivou društva u cijelini. Na osnovu analize donose se odluke u davanju prioriteta, ciljeva i ishoda učenja, mijenjanju programskog sadržaja i metoda u nastavi. Nastavnici su ključni nosioci u realizaciji promjena. Njihove stručnomedotičke kompetencije, organizacione, komunikativne kompetencije i osobine ličnosti određuju njihovu poziciju u jednom sistemu. Potrebno je da njihov rad karakteriše saradnja sa učenicima, uzajamna odgovornost i poštovanje, kao i razumijevanje i uvažavanje. Na taj način dolazi do osposobljavanja učenika za samostalan rad i učenje, kao i za samoevaluaciju. (Gvozdenović, 2020).

U istraživanju Radišić (2011) koje je rađeno u periodu 2011 godine, ispitivani su nastavnici u pet fokusnih grupa u gradovima Srbije. Dio istraživanja je fokusiran na pitanje spremnosti na participaciju. Nastavnici su pitani da li su imali mogućnost da učestvuju u projektima, istraživanjima, da sarađuju sa lokalnom zajednicom i slično. Po pitanju istraživanja, nastavnici nijesu inicijatori ispitivanja u istraživanjima, više su ispitanici u istim. Njihova inicijativnost se ogleda u praksi samoevaluaciji na nivou tima u školi. Što se tiče projekata, oni se realizuju na razne teme kao što su „Škola bez nasilja“, „Aktivno učenje“, inkluzivno obrazovanje i slično. Mnogi projekti su realizovani kroz saradnju sa lokalnom zajednicom. Međutim neki ispitanici odnosno nastavnici navode da je saradnja škole sa lokalnom zajednicom finansijske prirode. To su uglavnom neki vidovi novčane pomoći. U nekim školama je dobra saradnja sa lokalnom zajednicom dovela do poboljšanja infrastrukture škole, a nekim slučajevima vidovi pomoći u potpunosti izostaje. U slučajevima gdje pomoć izostaje nastavnici obezbjeđuju dodatna sredstva kroz zajednički fond.

Upravljanje promjenama je proces koji obuhvata analizu trenutne pozicije organizacije i projektovanje, realizaciju i evaluaciju željene pozicije. U obzir se uzima položaj organizacije, grupe i pojedinca unutar organizacije. Hijerarhijske organizacije transformišu se u timske kako bi se došlo do multidisciplinarnog pristupa svih učesnika. „Pojam profesionalne kompetencije u postmodernom organizacionom konceptu mijenja se u odnosu na tradicionalni. Kompetentnost se u tradicionalnom smislu definiše kao sposobnost efektivnog obavljanja radnih zadataka. Postmoderni koncept kompetencije, pored vještine izvođenja određenih aktivnosti, uključuje i

kriterijum upravljanja promjenama.” (Đurišić Bojanović, 2007:216) Kompetetna osoba ima kreativan pristup prilikom rešavanja problema, ona sagledava problem iz više uglova i nalazi više načina za rešavanje istog. Predviđanje i inovacija, a ne adaptacija predstavljaju efektivnost prilikom rešavanja problema. Osoba spremna na promjene mijenja i svoje radno okruženje kroz kooperativan rad i razmjenu različitih ideja. Promjene treba spovoditi na osnovu povratnih informacija od učenika, roditelja, nastavnika i ostalih saradnika.

6. Nove uloge nastavnika

Prema riječima Požar (2016) savremeni nastavnik je organizator i voditelj nastavnog procesa, kao i mentor–motivator, ali i ravnopravni saradnik. On je taj koji poznaje svoje učenike kao ličnosti i koji usmjerava njihovo učenje i mogućnosti. Nove uloge nastavnika su da bude kreativan i inovitavan, da preuzima inicijativu. Savremeni zahtjevi nalažu postizanje u kolektivnom uspjehu kroz timski rad. Dobri rezultati se postižu kroz podjelu odgovornosti koja se postiže kroz saradničko učenje. Sa novim zahtjevima mijenjaju se i nastavni sadržaji, a nastavnik je taj koji treba da bude svjestan obima i dubine istih kako bi ih po potrebi modifikovao. Tradicionalno obrazovanje se više zasnivalo na usvajanje znanja, a manje na praktiču primjenu istog. Da bi se prevazišao tradicionalan način potrebno je da nastavnici u svom radu uvrste kurikulum usmjeren na kompetencije. Na taj način učenici stiču znanja, stavove i vještine potrebne za sticanje određenih znanja koje će im kasnije koristiti u životu i radu.

Indikatori, odnosno pokazatelji da li nastavnik posjeduje neophodne kompetencije su sledeći:

- kritičko preispitivanje i analiza rada i profesionalnog razvoja;
- postojanje svijesti o neophodnosti cjeloživotnog učenja;
- praćenje aktuelnosti i inovacija u oblasti obrazovanja;
- spremnost nastavnika za saradnju sa kolegama i stručnim saradnicima;
- unapređivanje kompetetnosti (Stanojlović 2014, prema: Savić 2021)

„U posebne indikatore može se smatrati da nastavnik:

- poznaje najvažnije faktore školskog uspjeha;
- posjeduje znanja o zakonitostima proseca učenja;
- poznaje osnovne elemente ključne kompetencije „znati kako učiti” koje treba razvijati kod učenika;
- posebnu pažnju posvećuje razvijanju kritičkog mišljenja tokom procesa nastave i izgradnji vještina koji su u funkciji primjene znanja;
- nastavu zasniva na strategijama koje podrazumijevaju učenje iz više izvora i korišćenje potencijala obje hemisfere mozga;
- osposobljavanjem učenika „kako da uče” počinje što ranije;
- primjenjuje pedagošku dijagnostiku prilikom osposobljavanja učenika da uče lakše i uspješnije;

- pri vrednovanju postignuća učenika, nastavnik uzima u obzir i način učenja i tako ih priprema za cjeloživotno učenje.” (Stanojlović 2014, prema: Savić 2021:9)

Učenje nije samo pamćenje činjenica, pravila, principa i zakona. Ono podrazumijeva i poznavanje metoda pomoću kojih se uči. Svaki nastavni predmet ima svoju logiku, smisao i značenje. Nastavnici su ti koji usmjeravaju. Potrebno je raditi na većoj nezavisnosti učenika, buđenju njihovih interesovanja, pokrenuti motivaciju kako bi učenik bio svijestan da može dalje i sam da se usavršava, odnosno da ga škola pripremi za samoobrazovanje i samovaspitanje. Škola treba da ga nauči da kritički razmišlja, da samostalno misli i rešava probleme i da zna kako da koristi značajne izvore. U svemu navedenom nastavnik ima veliku ulogu jer je on pokretač, motivator, organizator, voditelj, jednom riječju menadžer u obrazovanju (Đorđević,2012).

Nastavnik treba da prepozna razvojne i individualne sposobnosti učenika kako bi nastavni proces prilagodio učeniku. Ono o čemu treba da vodi računa jeste poštovanje dječijih prava, naročito pripadnika ranjivih grupa. On to postiže prilikom planiranja, odnosno prilikom integracije kurikuluma koji je namjenjen interesovanjima i potrebama pojedinaca. On treba da izrađuje planove koji se temelje na znanjima, iskustvima i sposobnostima učenika. Takav kurikulum uvažava različite stilove učenja. Da bi postigao željene rezultate nastavnik treba da se služi različitim strategijama poučavanja kako bi dao podršku učenicima da ostvare sopstvene i ciljeve propisane nastavnim programom. Za sve navedeno potrebno je da se omogući podsticajan ambijent koji uvažava različitosti, poštuje prava djece i omogućava nesmetan razvoj. Savremni nastavnik preispituje svoju praksu u cilju njenog unapređivanja i inoviranja. On predlaže i realizuje razne projekte, analizira inovacije i integriše ih u nastavni proces (Kovačević, 2011).

Prema navodima zaključka istraživanja Radišić Jelene (2012) u radu „Kompetencije nastavnika za sprovođenje promjena i unapređivanja sistema obrazovanja”, rezultati ukazuju na to da nastavnici svoje uloge u sistemu obrazovanja posmatraju u okviru nastave i poučavanja. Kod mnogih nastavnika uključivanje i spremnost za istu je na deklarativnom nivo. U ovom istraživanju se takođe navodi da su apatija i nezadovoljstvo trenutnim sistemom uslovljeni prethodnim lošim iskustvom koje su nastavnici imali. Takođe se može zaključiti i nedostatak motivacije i povratne informacije. Iz navedenog možemo zaključiti koliko je motivacija bitan faktor kako bi spremnost za promjene bila djelotvornija. Nastavnik treba da bude samostalan, tolerantan, participativan,

otvoren i fleksibilan. Osim uloge predavača on ima ulogu voditelja, organizatora, istraživača, stimulatora, demonstratora, autoriteta i slično. Nastavnik treba da bude vaspitač a ne samo predavač i ispitivač.

U savremenoj nastavi nastavik osmišljava i realizuje cjelokupan proces učenja o podučavanja. „On određuje ciljeve i zadatke časa, bira nastave sadržaje, medije, nastavne materijale i izvore, metode i oblike rada, određuje vremenski okvir rada, komunicira sa učenicima, prati učenički rad, vrednuje proces i rezultate učenja.“ (Prušević, Trtovc Dedeić i Šehović, 2014:294) Da bi ostvario sve navedeno savremeni nastavnik treba da se samousavrša. Savremena nastavna tehnologija je jedan od faktora koji utiču na to kako će nastavnik ostvariti svoju ulogu. Ona na neki način preuzima neke nastavnikove uloge. Jedna od tih uloga je i prenošenje informacija. Tehnologija utiče na komunikaciju između nastavnika i učenika, predstavlja metod i novi oblik rada, utiče na cilj nastave. Ono na šta nastavnik treba da utiče jeste da nauči učenike kako da na pravi način koriste ovaj izvor. Učenicima treba predložiti kako da povezuju svoja prethodna znanja sa ovom novom metodom. „Nastavnik postaje rukovodilac, menadžer, onaj ko upravlja procesima učenja i poučavanja“ (Prušević, Trtovc Dedeić i Šehović, 2014:295). Nastavni sadržaji su propisani planom i programom društva i države u kome se nastava realizuje. Nastavnik ima ulogu da tumači nastavno gradivo i da ga prilagođava svojim učenicima tako što će neke sadržaje proširiti ili skratiti, na nekima se duže ili kraće zadržati. Nastavnik to postiže uz odabir metoda, oblika rada i nastavnih sredstava. U tome mu pomaže njegovo didaktičko-metodičko znanje.

7. Metodologija istraživanja

7.1 Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja su kompetencije za XXI vijek koje se primjenjuju u poučavanju učenika u osnovnim školama. Između ostalog akcent je stavljen i na samu spremnost nastavnika za promjene, odnosno primjenu istih.

7.2 Motiv i cilj istraživanja

Stručne i profesionalne kompetencije imaju značaj za društvo jer se kroz rad prosvjetnog radnika i samo društvo temelji na znanjima i priprema, odnosno gradi budućnost. Evropski koncept prosvjetnih radnika zasniva se na novom aspektu kompetencija, a savremene tendencije obrazovanja su usmjerene prema doživotnom učenju. Osnovni zadatak obrazovanja za XXI vijek je stvaranje novog društva, društva znanja (Lipovac i Golijanin Elez, 2017). S obzirom da na to da obrazovanje prolazi kroz faze promjena, odnosno novih reformi, kako na globalnom tako i na lokalnom nivou, ovim istraživanjem želimo da utvrdimo koliko su nastavnici spremni i koliko su upoznati sa promjenama. Uzevši u obzir da je nastavnik u obavezi da se samousavršava pohađajući programe stručnog usavršavanja i da postoje brojni vodiči i priručnici za nastavu(za XXI vijek), kompetencije karakteristične za ovaj vijek će biti u našem fokusu.

Cilj je utvrditi da li su nastavnici osnovnih škola posjeduju i primjenjuju kompetencije za XXI vijek u nastavi, odnosno u poučavanju svojih učenika. Svrha ovog istraživanja sastoji se u tome da se dobije uvid u realno stanje samoprocjene rada nastavnika i onoga što promjene u obrazovanju donose, odnosno kako se nastavnici prilagođavaju i nose sa istim. Spremnost je bitan faktor jer se odražava na rad svih učesnika u obrazovanju.

7.3 Zadaci istraživanja

Zadaci koji proizilaze iz cilja istraživanja su sledeći:

- Utvrditi da li nastavnici posjeduju i primjenjuju nove načine rada u razredu;
- Utvrditi da li nastavnici posjeduju i primjenjuju radne zadatke izvan razreda;

- Utvrditi da li su nastavnici obučeni za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika;
- Utvrditi da li su nastavnici obučeni za razvijanje profesionalnosti;
- Utvrditi da li su nastavnici obučeni za primjenu savremne informacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu učenja i nastave.

7.4 Hipoteze istraživanja

Na osnovu definisanog predmeta istraživanja i cilja, dolazimo do sledeće hipoteze:

Glavna hipoteza: Pretpostavlja se da nastavnici primjenjuju kompetencije za XXI vijek u poučavanju učenika.

Sporedne hipoteze:

H1: Pretpostavlja se da posjeduju i primjenjuju nove načine rada u razredu (adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja, unapređivanje motivacije učenika za učenje, timski rad sa učenicima, nastavnicima i saradnicima);

H2: Pretpostavlja se da nastavnici posjeduju i primjenjuju radne zadatke izvan razreda (u školi, sa roditeljima, partnerima u socijalno okruženju, u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada);

H3: Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika (posebno za učenje tokom cijelog života i usmjerenost na procese učenja);

H4: Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za razvijanje profesionalnosti (izražene u usmjerenosti nastavnika na istraživanje, rješavanje problema i doživotno učenje i usavršavanje, na posjedovanje specifičnih znanja i vještina koja mu omogućavaju da ih stručno i autonomno koristi pri donošenju važnih nastavnih odluka);

H5: Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za primjenu savremene informacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu učenja i nastave.

7.5 Metodološki pristupi

U ovom naučno – istraživačkom radu koristili smo sledeće metodološke paradigme, odnosno metodološke pristupe:

- Racionalno – deduktivni
- Empirijsko – induktivni
- Matematičko – statistički

Racionalno-deduktivni pristup se ističe u teorijskom dijelu projekta i u dijelu analize dosadašnjih istraživanja kada se uz pomoć odabrane literature, tj. naučnih izvora, izdvajaju najvažniji delovi vezani za problem istraživanja naučno–istraživačkog projekta. U metodološkom dijelu naučno–istraživačkog projekta se ističe empirijsko–induktivni put saznanja, koji je vezan za izbor adekvatnih metoda, tehnika i instrumenata istraživanja. U fazi obrade dobijenih rezultata preferiraće se matematičko-statistički pristup. Tokom analize, diskusije dobijenih rezultata i izvođenja zaključaka zakonomjerno će se smjenjivati i komplementarno dopunjavati sva tri, prethodno navedena, naučno-istraživačka pristupa.

7.6 Metode i instrumenti istraživanja

Metoda koja će se koristiti u ovom radu jeste metoda teorijske analize pri čemu ćemo kao osnovni metodološki postupak koristiti analizu sadržaja koja omogućava jasan uvid u naučno i relevantne pretpostavke, informacije i činjenice, stvarajući kvalitetnija polazišta za pouzdana procenjivanja i zaključivanja. Za ovo istraživanje korišćena su kvantitativna i kvalitativna metoda rada.

Za instrument ovog istraživanja koristili smo skalu stavova Likertovog tipa u kojoj su ispitanici izrazili stepen saglasnosti ili nesaglasnosti s predloženih 16 tvrdnji u skladu sa datim upustvima na petostepenoj skali od Sasvim se slažem do Uopšte se ne slažem.

7.7 Značaj i karakter istraživanja

Prema karakteru riječ je o malom (mirko) istraživanju. Njime se nastoji ispitati spremnost za promjene i kompetencije za 21.vijek. Istraživanje ima teorijski i praktični značaj. Teorijski značaj se ogleda u prikupljanju podataka za obuhvatnije istraživanje o kompetencijama za 21.vijek i spremnosti za promjene. Praktični značaj istraživanja se ogleda u korišćenju dobijenih rezultata za obuhvatnije istraživanje, u proširivanju stručne literature, u mogućnostima obavještanja šire javnosti o ovom problemu istraživanja, u sticanju saznanja koja se mogu koristiti u praksi.

7.8 Uzorak istraživanja

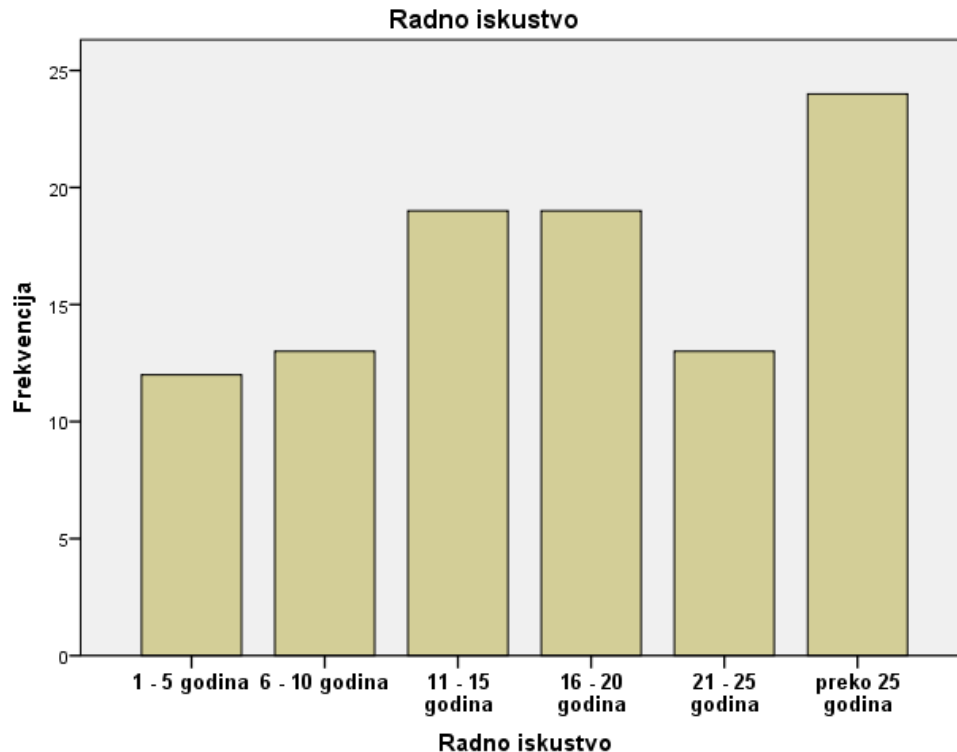
Populaciju ovog istraživanja čine nastavnici osnovnih škola u Nikšiću. Za uzorak istraživanja (N=100) odabiraće se ispitanici iz populacije nastavnika osnovnih škola na teritoriji opštine Nikšić i to iz škola: JU OŠ „Olga Golović”, JU OŠ „Braća Ribar”, JU OŠ „Luka Simonović” i JU OŠ „Braća Labudović” (tabela 1).

Tabela 1. Struktura ispitanika istraživanja

Škola	Broj nastavnika	Ukupno
JU OŠ „Olga Golović”- Nikšić	25	100
JU OŠ „Braća Ribar”- Nikšić	25	
JU OŠ „Luka Simonović”- Nikšić	25	
JU OŠ „ Braća Labudović”- Nikšić	25	

8. Rezultati istraživanja i diskusija

Studija je obuhvatila 100 ispitanika od kojih su 12 muškarci i 88 žene. Struktura radnog iskustva ispitanika je predstavljena na sljedećem dijagramu (dijagram 1.):

Dijagram 1. Radno iskustvo ispitanika

Osim pitanja vezano za pol i radno iskustvo u anketi je postavljeno 16 pitanja vezano za postavljene hipoteze. Na svako od pitanja ispitanici su trebali da navedu jedan od 5 ponuđenih nivoa saglasnosti koje smo bodovali sa skalom -2,-1,0,1,2 gdje je -2 uopšte se ne slažem, -1 uglavnom se ne slažem, 0 neodlučan sam, 1 uglavnom se slažem, 2 sasvim se slažem. Vezano za svaku od hipoteza u anketi je postavljeno nekoliko pitanja. Nivo ispunjenosti te hipoteze mjerićemo koristeći aritmetičku sredinu numeričkih ekvivalenata odgovora na pitanja vezana za tu hipotezu. **Ukoliko je aritmetička sredina veća ili jednaka od 1 smatraćemo da je hipoteza zadovoljena. Kvantitet 1 na skali od -2 do 2 je izabran da bude donji prag zadovoljenosti hipoteze.**

Hipoteza 1:

Pretpostavlja se da posjeduju i primjenjuju nove načine rada u razredu (adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja, unapređivanje motivacije učenika za učenje, timski rad sa učenicima, nastavnicima i saradnicima);

Pitanja vezana za hipotezu 1 su 1. , 7. i 15. pitanje. Ukoliko je aritmetička sredina odgovora ispitanika ≥ 1 smatraćemo da ispitanik posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu, u suprotnom ćemo smatrati da ispitanik ne zadovoljava pretpostavku.

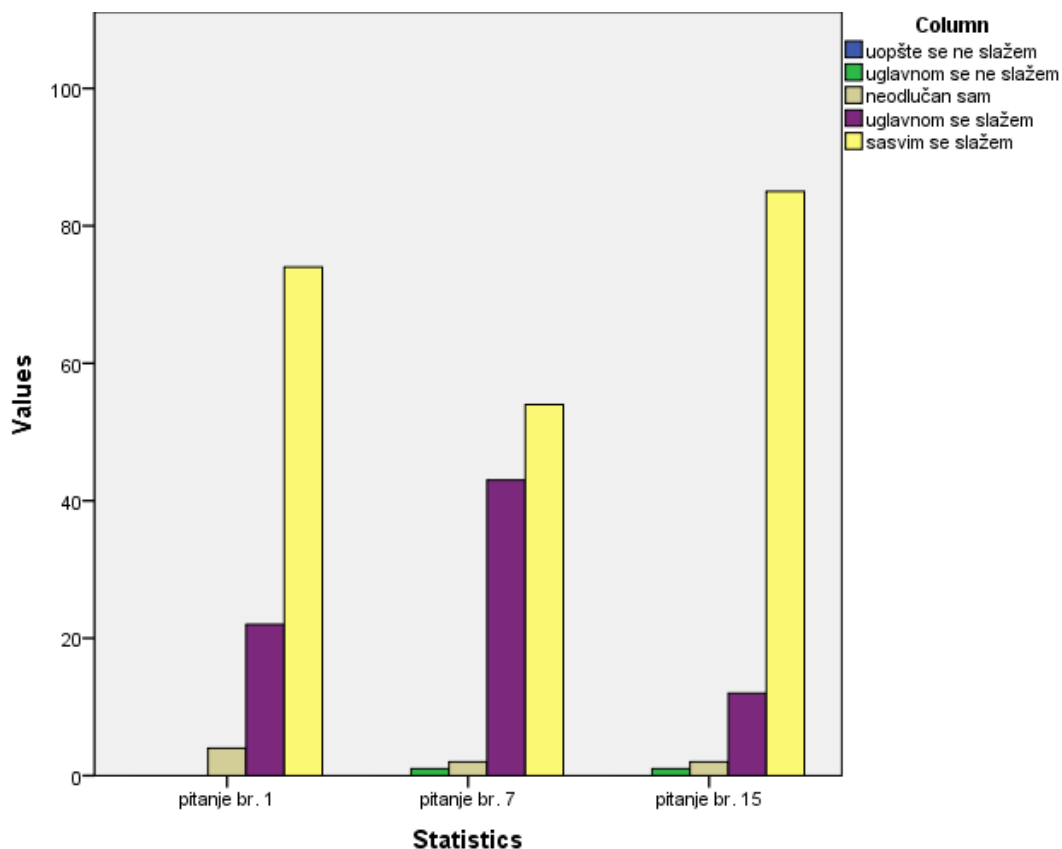
Statistics				
		Koristim adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja u radu	Koristim savremene metode i tehnike rada koje doprinose interaktivnom učenju	Moji učenici su upoznati sa načinima, postupcima i elementima ocjenjivanja na početku nastavne godine
N	Valid	100	100	100
	Missing	0	0	0
Mean		1.70	1.50	1.81
Mode		2	2	2
Std. Deviation		.541	.595	.506
Minimum		0	-1	-1
Maximum		2	2	2

Tabela 2.Vrijednosti deskriptivnih statistika odgovora na pitanja 1,7,15

	uopšte se ne slažem	uglavnom se ne slažem	neodlučan sam	uglavnom se slažem	sasvim se slažem
1.Koristim adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja u radu	0	0	4	22	74
	0.0%	0.0%	4.0%	22.0%	74.0%
7.Koristim savremene metode i tehnike rada koje doprinose interaktivnom učenju	0	1	2	43	54
	0.0%	1.0%	2.0%	43.0%	54.0%
15.Moji učenici su upoznati sa načinima, postupcima i elementima ocjenjivanja na početku nastavne godine	0	1	2	12	85
	0.0%	1.0%	2.0%	12.0%	85.0%

Tabela 3.Distribucija odgovora na pitanja 1,7,15

U gornjim tabelama su dati podaci o odgovorima na pitanja vezana za prvu hipotezu. U tabeli broj 2 su date vrijednosti deskriptivnih statistika vezane za odgovore. Možemo primjetiti da je aritemtička sredina na svakom od pitanja jako bliska maksimalnom stepenu slaganja (2, odnosno “sasvim se slažem”). Dodatno na pitanje broj jedan nije bilo odgovora “uglavnom se ne slažem” i “uopšte se ne slažem”. U tabeli broj 3 je data kompletna distribucija odgovora na pitanja vezana za hipotezu.

Dijagram 2.Odgovori na pitanja 1,7,15

Na pitanje broj 1 „Koristim adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne, etničke različitosti odeljenja u radu” 74% ispitanika je odgovorilo sa sasvim se slažem, 22% uglavnom se slažem i 4% neodlučan sam. Na pitanje broj 7 „Koristim savremene metode i tehnike rada koje doprinose interaktivnom učenju” najviše odgovora je sa sasvim se slažem i to 54%, dok je 43% odgovorilo sa uglavnom se slažem, 2% neodlučan sam i 1% uglavnom se ne slažem. Na pitanje broje 15 „Moji učenici su upoznati sa načinima, postupcima i elementima ocjenjivanja na početku nastavne godine” 85% odgovora je sasvim se slažem, 12% uglavnom se slaže, 2% neodlučan sam i 1% uglavnom se ne slažem.

Istraživačko pitanje na koje želimo da damo odgovor je da li dominantna većina nastavnika posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu opisane u pretpostavci.

Testiraćemo hipotezu da preko 90 posto nastavnika posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu opisane u pretpostavci tj

H_0 : ≥ 10 posto nastavnika ne posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu

H_1 : < 10 posto nastavnika ne posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu

Binomial Test						
		Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (1-tailed)
Hipoteza1	Group 1	Ne primjenjuju	2	.0	.1	.002 ^a
	Group 2	Primjenjuju	98	1.0		
	Total		100	1.0		
a. Alternative hypothesis states that the proportion of cases in the first group $< .1$.						

Tabela 4. Binomijalni neparametarski test I

Sproveli smo binomijalni neparametarski test I dobili nivo značajnosti $0.002 < 0.05$ pa možemo sa pragom značajnosti 0.05 odbaciti nultu hipotezu tj. možemo pretpostaviti da preko 90 posto nastavnika posjeduju i primjenjuje nove načine rada (tabela 4.).

Dodatno možemo provjeriti da li postoji značajna povezanost između radnog iskustva i primjene novih načina rada u razredu koristeći Hi kvadrat test o nezavisnosti.

Radno iskustvo * Hipoteza Crosstabulation					
			Hipoteza1		Total
			Primjenjuju	Ne primjenjuju	
Radno iskustvo	1 - 5 godina	Count	12	0	12
		Expected Count	11.8	.2	12.0
	6 - 10 godina	Count	12	1	13
		Expected Count	12.7	.3	13.0
	11 - 15 godina	Count	19	0	19
		Expected Count	18.6	.4	19.0
	16 - 20 godina	Count	19	0	19
		Expected Count	18.6	.4	19.0
	21 - 25 godina	Count	13	0	13
		Expected Count	12.7	.3	13.0

	preko 25 godina	Count	23	1	24
		Expected Count	23.5	.5	24.0
Total		Count	98	2	100
		Expected Count	98.0	2.0	100.0

Tablea 5.Povezanost radnog iskustva i hipoteze 1.

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.010 ^a	5	.548
Likelihood Ratio	4.243	5	.515
N of Valid Cases	100		
a. 6 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .24.			

Tabela 6.Likelihood Ratio test

Pošto u tablici kontigencije preko 20% ćelija ima očekivanu vrijednost manju od 5 nećemo koristiti Hi kvadrat već “Likelihood Ratio” test. Vrijednost statistike je 4.243 sa nivoom značajnosti $0.515 > 0.05$, pa nemamo razloga da odbacimo nultu hipotezu, tj ne možemo pretpostaviti da radno iskustvo utiče na posjedovanje i primjenu novih načina rada u razredu (tabela 6.).

Hipoteza 2 :

Pretpostavlja se da nastavnici posjeduju i primjenjuju radne zadatke izvan razreda (u školi, sa roditeljima, partnerima u socijalno okruženju, u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada);

Pitanja vezana za hipotezu 2 su 3. , 4. i 13. pitanje. Ukoliko je aritmetička sredina odgovora ispitanika ≥ 1 smatraćemo da ispitanik posjeduje i primjenjuje nove načine rada izvan razreda, u suprotnom ćemo smatrati da ispitanik ne zadovoljava pretpostavku.

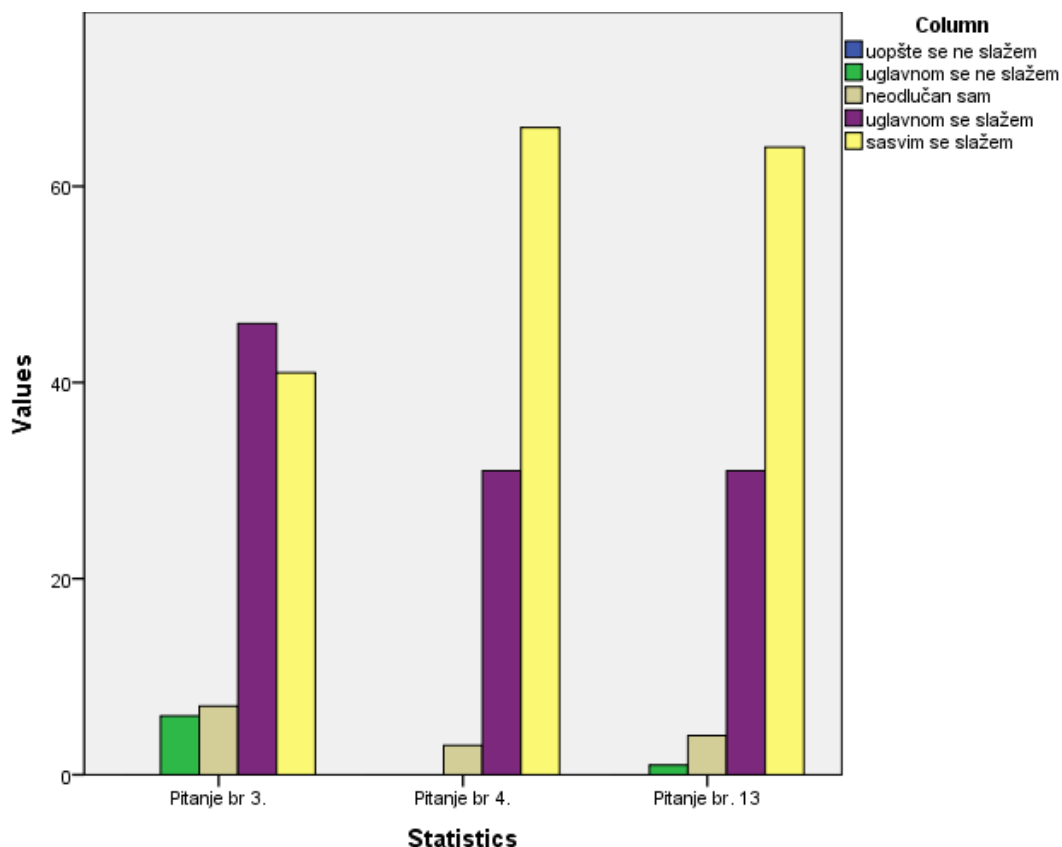
Statistics				
		Učestvujem u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada	Povezujem školu i porodicu, odnosno društvenu zajednicu uz kontinuiranu dvosmjernu komunikaciju i uvažavanje specifičnosti okruženja iz kog dijete dolazi	Imam partnerski odnos sa učenicima, roditeljima učenika, kolegama i menadžmentom škole
N	Valid	100	100	100
	Missing	0	0	0
Mean		1.22	1.63	1.58
Median		1.00	2.00	2.00
Mode		1	2	2
Std. Deviation		.824	.544	.622
Minimum		-1	0	-1
Maximum		2	2	2

Tabela 7. Vrijednosti deskriptivnih statistika na pitanja 3,4 i 13

	uopšte se ne slažem	uglavnom se ne slažem	neodlučan sam	uglavnom se slažem	sasvim se slažem
3.Učestvujem u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada	0	6	7	46	41
	0.0%	6.0%	7.0%	46.0%	41.0%
4.Povezujem školu i porodicu, odnosno društvenu zajednicu uz kontinuiranu dvosmjernu komunikaciju i uvažavanje specifičnosti okruženja iz kog dijete dolazi	0	0	3	31	66
	0.0%	0.0%	3.0%	31.0%	66.0%
13.Imam partnerski odnos sa učenicima, roditeljima učenika, kolegama i menadžmentom škole	0	1	4	31	64
	0.0%	1.0%	4.0%	31.0%	64.0%

Tabela 8.Distribucija odgovora na pitanja 3,4 i 13

U gornjim tabelama su dati podaci o odgovorima na pitanja vezana za drugu hipotezu. U Tabeli 7. su date vrijednosti deskriptivnih statistika vezane za odgovore. U tabeli 8. na pitanju broj 3 najčešći dati odgovor je “uglavnom se slažem”, dok je na druga dva pitanja vezana za ovu hipotezu najčešći odgovor “u potpunosti se slažem”. Dodatno na pitanje 4 nije bilo odgovora “uglavnom se ne slažem” i “potpuno se ne slažem”. U Tabeli 8. je data kompletnu distribuciju odgovora na pitanja vezana za hipotezu. Data je i distribucija odgovora pomoću dijagrama (Dijagram 3.)

Dijagram 3. Distribucija odgovora na pitanja 3, 4 i 13

Na pitanje broj 3 „*Učestvujem u razvijanju kurikuluma u evaluaciji rezultata rada*” najviše odgovora je sa uglavnom se slažem i to 46%, 41% sasvim se slažem, 7% neodlučan sam i 6 % uglavnom se ne slažem. Na pitanje broj 4 „*Povezujem školu i porodicu, odnosno društvenu zajednicu uz kontinuiranu dvosmjernu komunikaciju i uvažavanje specifičnosti okruženja iz kog dijete dolazi*” 66% ispitanika je odgovorilo sa sasvim se slažem, 31% sa uglavnom se slažem i 3 % sa neodlučan sam. Pitanje broj 13 „*Imam partnerski odnos sa učenicima, roditeljima učenika, kolegama i menadžmentom škole*” ima 64% odgovora sa sasvim se slažem, 31% sa uglavnom se slažem, 4 % sa neodlučan sam i 1 % uglavnom se ne slažem.

Istraživačko pitanje na koje želimo da damo odgovor je da li dominantna većina nastavnika **posjeduje i primjenjuje nove načine rada izvan razredu opisane u pretpostavci.**

Testiraćemo hipotezu da preko 90 posto nastavnika posjeduje i primjenjuje nove načine rada izvan razreda opisane u pretpostavci:

$H_0: \geq 10$ posto nastavnika ne posjeduje i primjenjuje nove načine rada van razreda

H1: < 10 posto nastavnika ne posjeduje i primjenjuje nove načine rada van razreda

Binomial Test						
		Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (1-tailed)
Hipoteza2	Group 1	Ne primjenjuju	12	.1	.1	.297
	Group 2	Primjenjuju	88	.9		
	Total		100	1.0		

Tabela 9. Binomijalni neparametarski test I

Na osnovu datog uzorka možemo vidjeti da 88 od 100 ispitanika zadovoljava pretpostavke iz hipoteze, što predstavlja visok procenat (tabela 9.). Međutim, sproveli smo binomijalni neparametarski test I dobili nivo značajnosti $0.297 > 0.05$ pa sa pragom značajnosti 0.05 ne možemo odbaciti nultu hipotezu tj. na osnovu datog uzorka ne možemo pretpostaviti da preko 90 posto nastavnika posjeduje i primjenjuje nove načine rada van razreda.

Dodatno možemo provjeriti da li postoji značajna povezanost između radnog iskustva i primjene novih načina rada van razreda koristeći hi kvadrat test o nezavisnosti (tabela 10.)

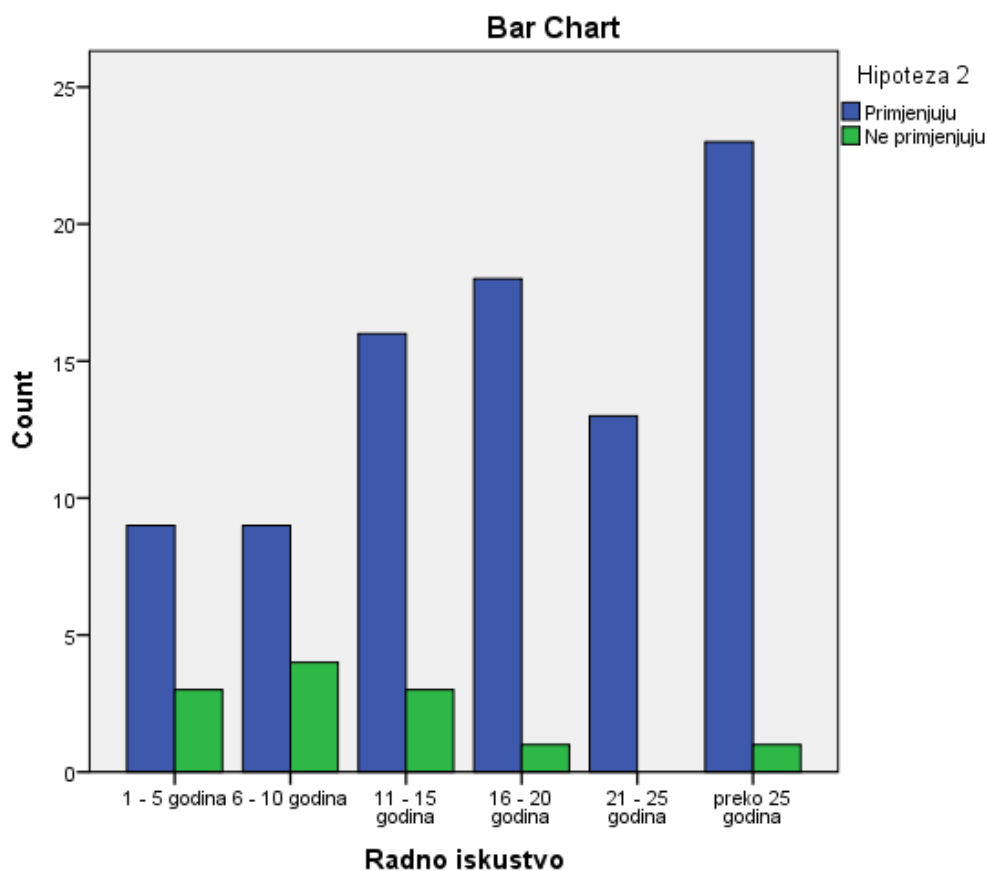
Radno iskustvo * hipoteza2 Crosstabulation					
			hipoteza2		Total
			Primjenjuju	Ne primjenjuju	
Radno iskustvo	1 - 5 godina	Count	9	3	12
		Expected Count	10.6	1.4	12.0
	6 - 10 godina	Count	9	4	13
		Expected Count	11.4	1.6	13.0
	11 - 15 godina	Count	16	3	19
		Expected Count	16.7	2.3	19.0
	16 - 20 godina	Count	18	1	19
		Expected Count	16.7	2.3	19.0
	21 - 25 godina	Count	13	0	13
		Expected Count	11.4	1.6	13.0
	preko 25 godina	Count	23	1	24
		Expected Count	21.1	2.9	24.0
Total		Count	88	12	100
		Expected Count	88.0	12.0	100.0

Tabela 10. Povezanost radnog iskustva i hipoteze 2

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10.500 ^a	5	.062
Likelihood Ratio	11.117	5	.049
N of Valid Cases	100		
a. 6 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.44.			

Tabela 11.Likelihood ratio test

Pošto je u tablici kontigencije preko 20% ćelija ima očekivanu vrijednost manju od 5 nećemo koristiti Hi kvadrat već “Likelihood Ratio” test. Vrijednost statistike je 11.117 sa nivoom značajnosti $0.049 < 0.05$, pa sa nivoom značajnosti od 5 posto možemo zaključiti da postoji povezanost između radnog staža i pretpostavki druge Hipoteze.

Dijagram 4.Radno iskustvo i primjena hipoteze 2

Prethodni dijagram (dijagram 4.) upućuje na to da iskusniji nastavnici (grupe preko 25 godina staža) efikasnije primjenjuju nove metode rada izvan razreda.

Hipoteza 3

Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika (posebno za učenje tokom cijelog života i usmjerenost na procese učenja);

Pitanja vezana za hipotezu 1 su 2. , 6. , 8 i 11. pitanje. Ukoliko je aritmetička sredina odgovora ispitanika ≥ 1 smatraćemo da ispitanik posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu, u suprotnom ćemo smatrati da ispitanik ne zadovoljava pretpostavku.

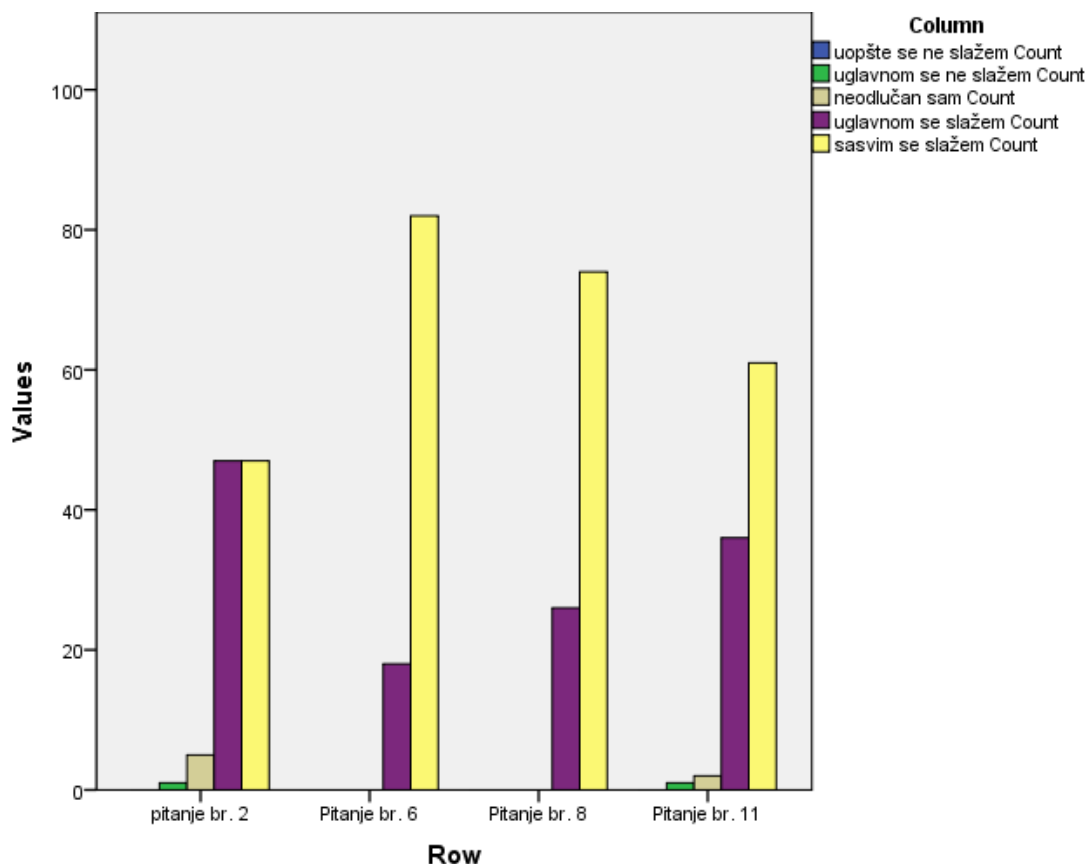
Statistics					
		Sadržaje nastavnog plana i programa dovodim u vezu sa životom i interesovanjima učenika	Podržavam i podstičem poštovanje različitosti , učenje učenja i učešće kod učenika	Podstičem razvoj vještina kreativnog i analitičkog mišljenja učenika	Primjenjujem različite metode i tehnike rada u poučavanju
N	Valid	100	100	100	100
	Missing	0	0	0	0
Mean		1.40	1.82	1.74	1.57
Mode		1	2	2	2
Std. Deviation		.636	.386	.441	.590
Minimum		-1	1	1	-1
Maximum		2	2	2	2
a. Multiple modes exist. The smallest value is shown					

Tabela 12. Vrijednosti deskriptivnih statistika na pitanja 2,6,8 i 11

	uopšte se ne slažem		uglavnom se ne slažem		neodlučan sam		uglavnom se slažem		sasvim se slažem	
	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %
Pitanje br 2	0	0.0%	1	1.0%	5	5.0%	47	47.0%	47	47.0%
Pitanje br 6	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	18	18.0%	82	82.0%
Pitanje br 8	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	26	26.0%	74	74.0%
Pitanje br 11	0	0.0%	1	1.0%	2	2.0%	36	36.0%	61	61.0%

Tablea 13.Distribucija odgovora na pitanja 2,6,8 i 11

U gornjim tabelama (tabela 12. i tabela 13.) su dati podaci o odgovorima na pitanja vezana za treću hipotezu. U Tabeli 12. su date vrijednosti deskriptivnih statistika vezane za odgovore. Na svako od 4 pitanja vezanih za ovu hipotezu najčešći odgovor je “sasvim se slažem”. Na pitanja o podsticanju poštovanja različitosti i analitičkog mišljenja svi odgovori su ili “sasvim se slažem” ili “uglavnom se slažem”. U Tabeli 13.je data kompletna distribucija odgovora na pitanja vezana za hipotezu. Data je distribucija odgovora pomoću dijagrama (dijagram 5).

Dijagram 5. Distribucija odgovora na pitanja 2,6,8 i 11

Na pitanje broj 2 „Sadržaje nastavnog plana i programa dovodim u vezu sa životom i interesovanjima učenika“ 47% nastavnika je odgovorilo sa sasvim se slažem i uglavnom se slažem, 5 % sa neodlučan sam i 1 % uglavnom se ne slažem. Na pitanje broj 6 „Podržavam i podstičem poštovanje različitosti, učenje učenja i učešće kod učenika“ 82 % nastavnika je odgovorilo sa sasvim se slažem, a 18% sa uglavnom se slažem. Na pitanje broj 8 „Podstičem razvoj vještina kreativnog i analitičkog mišljenja učenika“ 74 % je odgovora sasvim se slažem , 26 uglavnom se slažem. Pitanje broj 11, „Primjenjujem različite metode i tehnike rada u poučavanju“ ima 61 odgovora sa sasvim se slažem, 36 sa uglavnom se slažem , 2 sa neodlučan sam i 1 sa uglavnom se ne slažem.

Istraživačko pitanje na koje želimo da damo odgovor je da li je dominantna većina nastavnika obučena za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika. **Testiraćemo hipotezu da je preko 90 posto nastavnika** obučeno za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika

H0: ≥ 10 posto nastavnika nije adekvatno za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika

H1: < 10 posto nastavnika nije adekvatno za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika

Binomial Test						
		Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (1-tailed)
Hipoteza3	Group 1	Ne zadovoljava	3	.0	.1	.008 ^a
	Group 2	Zadovoljava	97	1.0		
	Total		100	1.0		
a. Alternative hypothesis states that the proportion of cases in the first group $< .1$.						

Tablea 14. Binomijalni neparameterski test I

Sproveli smo binomijalni neparametarski test i dobili nivo značajnosti $0.008 < 0.05$ pa možemo sa pragom značajnosti od 5% odbaciti nultu hipotezu tj. možemo pretpostaviti da preko 90 posto nastavnika jeste obučeno za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika (tabela 14).

Od interesa može biti pitanje da li postoji povezanost između radnog staža i zadovoljavanja uslova date hipoteze. Testiraćemo tu vezu koristeći Hi kvadrat test.

Radno iskustvo * hipoteza3DANE Crosstabulation					
			hipoteza3DANE		Total
			DA	NE	
Radno iskustvo	1 - 5 godina	Count	11	1	12
		Expected Count	11.6	.4	12.0
	6 - 10 godina	Count	13	0	13
		Expected Count	12.6	.4	13.0
	11 - 15 godina	Count	18	1	19
		Expected Count	18.4	.6	19.0
	16 - 20 godina	Count	18	1	19
		Expected Count	18.4	.6	19.0
	21 - 25 godina	Count	13	0	13
		Expected Count	12.6	.4	13.0

	preko 25 godina	Count	24	0	24
		Expected Count	23.3	.7	24.0
Total		Count	97	3	100
		Expected Count	97.0	3.0	100.0

Tabela 15. Povezanost radnog iskustva i hipoteze 3

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.388 ^a	5	.640	.674
Likelihood Ratio	4.394	5	.494	.674
Fisher's Exact Test	3.659			.609
N of Valid Cases	100			
a. 6 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .36.				

Tabela 16. Fiserov tačni test

Pošto je u tablici kontigencije (tabela 16) više od 20% ćelija ima očekivanu vrijednost manju od 5 ne možemo koristiti Hi kvadrata test, pa koristimo Fiserov tačni test. Vrijednost statistike je 3.659 sa nivoom značajnosti 0,609 > 0.05 pa nemamo razloga da odbacimo nultu hipotezu tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između dužine radnog staža nastavnika i obučenosti nastavnika za razvijanje novih kompetencija i novog znanja učenika.

Hipoteza 4

Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za razvijanje profesionalnosti (izražene u usmjerenosti nastavnika na istraživanje, rješavanje problema i doživotno učenje i usavršavanje, na posjedovanje specifičnih znanja i vještina koja mu omogućavaju da ih stručno i autonomno koristi pri donošenju važnih nastavnih odluka);

Pitanja vezana za hipotezu su 5. , 9. , 14 i 16. Ukoliko je aritmetička sredina odgovora ispitanika ≥ 1 smatraćemo da ispitanik posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu, u suprotnom ćemo smatrati da ispitanik ne zadovoljava pretpostavku.

Statistics					
		Prihvatam diskusiju o svom profesionalnom radu i predloge za unapređenje rada	Djeci osiguravam jednake uslove za rad i u mom odeljenju je povoljni i podržavajući ambijent	Rezultate evaluacije učeničkih postignuća koristim da unaprijedim svoj rad i poboljšam postignuća učenika	Nadležne obrazovne vlasti mi pružaju mogućnost stručnog usavršavanja, internog i eksternog nadzora moga rada
N	Valid	100	100	100	100
	Missing	0	0	0	0
Mean		1.68	1.77	1.60	1.11
Mode		2	2	2	1 ^a
Std. Deviation		.584	.423	.620	1.004
Minimum		-1	1	-1	-2
Maximum		2	2	2	2
a. Multiple modes exist. The smallest value is shown					

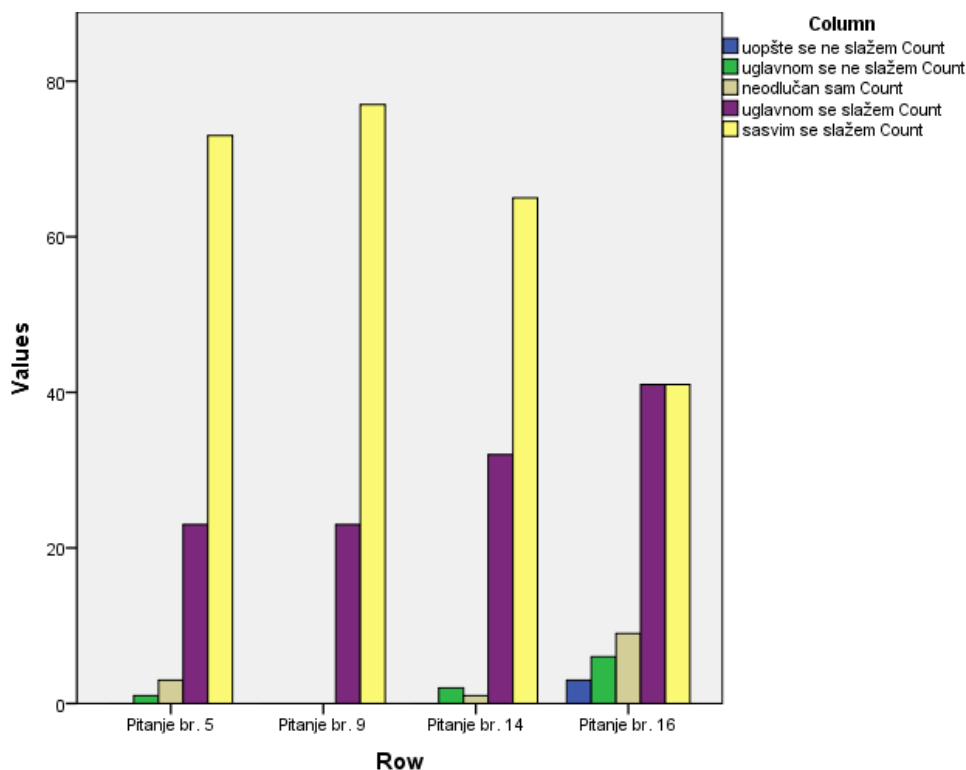
Tabela 17.Vrijednost deskriptivnih statistika na pitanja 5,9,14 i 16

	Uopšte se ne slažem		uglavnom se ne slažem		neodlučan sam		uglavnom se slažem		sasvim se slažem	
	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %
Pitanje br 5	0	0.0%	1	1.0%	3	3.0%	23	23.0%	73	73.0%
Pitanje br 9	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	23	23.0%	77	77.0%
Pitanje br 14	0	0.0%	2	2.0%	1	1.0%	32	32.0%	65	65.0%
Pitanje br 16	3	3.0%	6	6.0%	9	9.0%	41	41.0%	41	41.0%

Tabela 18.Distribucija odgovora na pitanja 5,9,14 i 16

U gornjim tabelama (tabela 17. i tabela 18.) su dati podaci o odgovorima na pitanja vezana za treću hipotezu. U Tabeli 17. su date vrijednosti deskriptivnih statistika vezane za odgovore. Na svako

od 4 pitanja vezanih za ovu hipotezu najčešći odgovor je “sasvim se slažem”. Najveća disperzija odgovora je vezana za pitanje o mogućnosti stručnog usavršavanja (pitanje broj 16) (dijagram 6.).

Dijagram 6. Distribucija odgovora na pitanja 5,9,14 i 16

Na pitanja 5,9 i 14 najviše odgovora je sa sasvim se slažem i to 77%, 73% i 65%. Na 16. pitanje „Nadležne obrazovne vlasti mi pružaju mogućnost stručnog usavršavanja internog i eksternog nadzora mog rada“ 41% odgovora je sa sasvim se slažem i uglavnom se slažem, 9% sa neodlučan sam, 6% sa uglavnom se ne slažem i 3% uopšte se ne slažem.

Istraživačko pitanje na koje želimo da damo odgovor je da li je dominantna većina nastavnika obučena za razvijanje **za razvijanje profesionalnosti (i ostalih osobina navedenih u hipotezi)**.

Testiraćemo hipotezu da preko 90 posto nastavnika zadovoljava ovu hipotezu

H0: ≥ 10 posto nastavnika nije adekvatno obučeno za razvijanje profesionalnosti

H1: < 10 posto nastavnika nije adekvatno obučeno za razvijanje profesionalnosti

Binomial Test						
		Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (1-tailed)
Hipoteza4	Group 1	Ne zadovoljava	11	.1	.1	.417
	Group 2	Zadovoljava	89	.9		
	Total		100	1.0		

Tabela 19. Binomijalni neparametarski test I

Sproveli smo binomijalni neparametarski test I i dobili nivo značajnosti $0.417 > 0.05$ pa nemamo razloga da odbacimo nultu hipotezu da < 90 posto nastavnika **nije adekvatno obučeno** za razvijanje profesionalnosti. Međutim u uzorku je procenat obučenih po navedenim kriterijumima jednak 89% što ukazuje na visok procenat ali statistički ne možemo tvrditi da je u populaciji procenat veći od 90% (tabela 19.)

Od interesa može biti pitanje da li postoji povezanost između radnog staža i zadovoljavanja uslova date hipoteze. Testiraćemo tu vezu koristeći Hi kvadrat test.

Radno iskustvo * Hipoteza4 Crosstabulation						
			Hipoteza4		Total	
			DA	NE		
Radno iskustvo	1 - 5 godina	Count	11	1	12	
		Expected Count	10.7	1.3	12.0	
	6 - 10 godina	Count	10	3	13	
		Expected Count	11.6	1.4	13.0	
	11 - 15 godina	Count	16	3	19	
		Expected Count	16.9	2.1	19.0	
	16 - 20 godina	Count	18	1	19	
		Expected Count	16.9	2.1	19.0	
	21 - 25 godina	Count	13	0	13	
		Expected Count	11.6	1.4	13.0	
	preko 25 godina	Count	21	3	24	
		Expected Count	21.4	2.6	24.0	
	Total		Count	89	11	100

	Expected Count	89.0	11.0	100.0
--	----------------	------	------	-------

Tabela 20. Povezanost radnog iskustva i hipoteze 4

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.770 ^a	5	.445	.460
Likelihood Ratio	5.879	5	.318	.454
Fisher's Exact Test	4.373			.478
N of Valid Cases	100			
a. 6 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.32.				

Tabela 21. Fiserov tačni test

Pošto je u tablici kontigencije (tabela 21.) više od 20% ćelija ima očekivanu vrijednost manju od 5 ne možemo koristiti Hi kvadrata test, pa koristimo Fiserov tačni test. Vrijednost statistike je 4.373 sa nivoom značajnosti $0,478 > 0.05$ pa nemamo razloga da odbacimo nultu hipotezu tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između dužine radnog staža nastavnika i obučenosti nastavnika za razvijanje profesionalnosti.

Hipoteza 5

Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za primjenu savremene infomacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu učenja i nastave

Pitanja vezana za hipotezu 5 su 10 „Primjenjujem savremenu informacijsko-komunikacijsku tehnologiju u procesu učenja i nastave” i 12 „Poučavam na različite načine koristeći savremenu nastavnu tehnologiju primjerenu uzrastu učenika, stilu učenja i razvojnom nivou učenika”.

Statistics			
		Pitanje 10	Pitanje 12
N	Valid	100	100
	Missing	0	0
Mean		1.22	.58
Mode		1	2

Std. Deviation	.811	1.471
Minimum	-2	-1
Maximum	2	2

Tablea 22. Vrijednost deskriptivnih statistika na pitanja 10 i 12

	uopšte se ne slažem		uglavnom se ne slažem		neodlučan sam		uglavnom se slažem		sasvim se slažem	
	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %
Pitanje br 10	1	1.0%	4	4.0%	6	6.0%	50	50.0%	39	39.0%
Pitanje br 12	0	0.0%	44	44.0%	5	5.0%	0	0.0%	51	51.0%

Tablea 23. Distribucija odgovora na pitanja 10 i 12

Pitanje 12 se ističe kao pitanje sa najnižom aritmeičkom sredinom odgovora (0.58) u cijeloj anketi. Frekvencija odgovora “uglavnom se ne slažem” na tom pitanju je 44 (a ukupna veličina uzorka je 100), pa zaključujemo da primjena savremene tehnologije u nastavi nije implementirana na visokom nivou (tabela 23).

Istraživačko pitanje na koje želimo da damo odgovor je da li je većina nastavnika obučena za primjenu savremene infomacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu učenja i nastave. U datom uzorku je 49 nastavnika koji zadovoljavaju i 51 nastavnik koji ne zadovoljavaju hipotezu. Dakle, iz uzorka definitivno **ne možemo** zaključiti da dominantna većina nastavnika koristi savremene tehnologije u nastavi.

Od interesa može biti pitanje da li postoji povezanost između radnog staža i primjene savremene tehnologije u nastavi. Testiraćemo tu vezu koristeći Hi kvadrat test.

Radno iskustvo * Hipoteza Crosstabulation					
			Hipoteza5		Total
			Primjenjuju	Ne primjenjuju	
Radno iskustvo	1 - 5 godina	Count	4	8	12
		Expected Count	6.1	5.9	12.0
	6 - 10 godina	Count	6	7	13

		Expected Count	6.6	6.4	13.0
	11 - 15 godina	Count	12	7	19
		Expected Count	9.7	9.3	19.0
	16 - 20 godina	Count	9	10	19
		Expected Count	9.7	9.3	19.0
	21 - 25 godina	Count	10	3	13
		Expected Count	6.6	6.4	13.0
	preko 25 godina	Count	10	14	24
Expected Count		12.2	11.8	24.0	
Total		Count	51	49	100
		Expected Count	51.0	49.0	100.0

Tabela 24.Povezanost radnog iskusta i hipoteze 5

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.177 ^a	5	.208	.213
Likelihood Ratio	7.427	5	.191	.210
Fisher's Exact Test	7.079			.213
N of Valid Cases	100			
a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.88.				

Tabela 25.Hi kvadrat test

Pošto je u tablici (tabela 25.) kontigencije manje od 20% ćelija ima očekivanu vrijednost manju od 5 korist ćemo Hi kvadrat test. Vrijednost statistike je 7.177 sa nivoom značajnosti 0,213 >0.05 pa nemamo razloga da odbacimo nultu hipotezu tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između dužine radnog staža nastavnika i toga da li je primjenjuje savremenu tehnologiju.

9. Zaključak

Zaključna razmatranja u ovom istraživanju su prikazana kroz potvrđivanje ili odbacivanje datih hipoteza. Hipoteza jedan ukazuju na posjedovanje i primjenu novih načina rada u razredu. Preko 90% nastavnika posjeduje i primjenjuje nove načine rada u razredu. Radno iskustvo ne utiče na posjedovanje i primjenu novih načina u radu. Kod hipoteze 2, primjenjivanje i posjedovanje radnih zadataka izvan razreda 88 od 100 ispitanika zadovoljava pretpostavku, ali ne možemo tvrditi da preko 90% posjeduje i primjenjuje radne zadatke izvan razreda. Postoji povezanost između radnog staža i pretpostavke da se primjenjuju i posjeduju radni zadaci izvan razreda i to da nastavnici grupe preko 25 godina radnog staža efikasnije primjenjuju radne zadatke izvan razreda. Kod treće hipoteze 90% nastavnika jeste obučeno za razvijanje novih kompetencija i novog znanja kod učenika. Sledeće jeste da manje od 90% nije adekvatno obučeno za razvijanje profesionalnosti, odnosno 89% jeste. Ne možemo tvrditi da postoji povezanost između dužine radnog staža nastavnika i toga da li primjenjuju savremne tehnologije, 49% zadovoljava 51% ne zadovoljava hipotezu da su obučeni za primjenu savremenih-informacionih tehnologija što dovodi do zaključka da savremna tehnologija nije implementirana na visokom nivou. Uz potvrđivanje većine hipoteza možemo konstatovati da nastavnicu značajnoj mjeri primjenjuju kompetencije za XXI vijek u poučavanju učenika. To podrazumijeva da nastavnici imaju adekvatan pristup i uvažavaju socijalne, kulturno etničke različitosti odeljenja, da motivišu svoje učenike za učenje i timski rad. Nastavnici osim što pripremaju svoje učenike za cjeloživotno učenje i sami bi trebali da se samousavršavaju i dopunjuju svoja znanja i sposobnosti. Uloga nastavnika je da preispituje postojeću školsku praksu, da uvodi inovacije i strategije za poboljšanje iste. Nastavnikova kompetencija je višedimenzionalna pojava. Nastavnik je u prilici da svakodnevno razvija, podstiče, osnažuje osobine ličnosti svojih učenika. Da bi bio uspješan u ostvarivanju takvog zadatka, nastavnik mora nositi u sebi želju da to i čini, ali mora imati pred sobom jasne puteve i načine kako da to radi. Jednostavno, mora biti otvoren za proširivanje sopstvenih znanja i vještina za cjeloživotno učenje. Nastavnik mora biti svjestan obima i dubine nastavnih sadržaja i da ih po potrebi uvijek modifikuje.

10. Literatura

1. Buljubašić-Kuzmanović, V. (2010). Socijalne kompetencije i vršnjački odnosi u školi. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 191-201. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118097>
2. Brust Nemet, M. i Velki, T. (2016). Socijalne, emocionalne i pedagoške kompetencije nastavnika kao prediktori različitih aspekata kulture škole. *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, Vol. 18 No. 4, 2016., str 1087-1119.
3. Đorđević, J. (2012). Savremena shvatanja o nastavi, učenju i razvoju učenika sa osvrtom na teoriju i poglede L.S. Vigotskog. U: Marinković, S. (2012). *Nastava i učenje -ciljevi, standardi i ishodi*. str.63-76 Univerzitet u Kragujevcu, Učiteljski fakultet u Užicu.
4. Gojkov, G. i Stojanović, A. (2015). Didaktičke kompetencije i evropski kvalifikacioni okvir. Srpska akademija obrazovanja, Beograd.
5. Gvozdenović, S. (2020). Obrazovanje u savremenom društvu: Novi kvalitet i uloga. *Sociološka Luča*.14,3-15
6. IKCES.ME (2021): Ključne kompetencije, Vodič za nastavnike osnovnih i srednjih škola (ISCED nivoi 1, 2 i 3) sa smjernicama za formativno vrednovanje. Evropska Unija, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, EPRD konzorcijum
7. Jukić, R. (2010). Metodički stil i takt nastavnika kao poticaj kreativnosti učenika. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 291-303. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118093>
8. Jurčić, M. (2014). Kompetetnost nastavnika-pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja*, 11(1), 77-91.
9. Kovačević, M. (2011). Nastavničke kompetencije, *Vaspitanje i obrazovanje* 4 143-156.
10. Lipovac, V. i Golijanin Elez, S. (2017). Profesionalne kompetencije učitelja i kompetencije učenika. *Naša škola*, 3-4, 57-58
11. Mićanović, V. (2012). Kompetencije u radu sa mladima. *Sociološka luča* 2, 103-112.
12. Omerović, M. i Zukorlić, M. (2018). Obučavanje budućih nastavnika radi podsticanja razvoja socijalne kompetencije učenika. *DHS-Društvene i humanističke studije: časopis Filozofskog fakulteta u Tuzli*. 4, 307-322
13. Perić, B. (2015). Kreativnost u nastavi. *Život i škola*, LXI (1), 145-150. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/152321>

14. Pešikan, A. i Lalović, Z. (2017). *Obrazovanje za život: Ključne kompetencije za 21. vijek u kurikulumima u Crnoj Gori*. UNICEF Crna Gora
15. Požar, H. F. (2016). Kompetencije nastavnika u savremenom školstvu. *Sinteze-časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu*, 5(10), 23-34. DOI: 10.5937/sinteze0-11315.
16. Prušević Sadović, F., Trtovac Dedeić, A., i Šehović, S. (2014). Osobine i uloge nastavnika u savremenoj nastavi. *Norma*, 19(2), 293-298.
17. Radišić, J. (2012). Umesto zaključka: kompetencije nastavnika za sprovođenje promena i unapređivanje sistema obrazovanja. U: Vukasović, M. *Nastavnici u Srbiji: Stavovi o profesiji i o reformama u obrazovanju*. 74-78 Centar za obrazovne politike, Beograd.
18. Rakočević, V. (2011). Školski pedagog i nastavnici u procesu podsticanja razvoja kompetencija učenika, *Vaspitanje i obrazovanje*, 4, 133-141.
19. Sarić, R (2021). Konstrukcija i provjera metrijskih karakteristika upitnika za ispitivanje kompetencija nastavnika razredne nastave i direktora osnovne škole. *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici* 19:29-62
20. Savič, M. (2021). Ključne kompetencije nastavnika 21. vijeka. *Univerzitetska misao-časopis za nauku, kulturu i umjetnost*, Novi Pazar, 20, 1-12.
<https://doi.org/10.5937/univmis2120001S>
21. Vrkić Dimić, J.(2013). Kompetencije učenika i nastavnika za 21.stoljeće. *Acta Iadertina*, 10(1), 49-60
22. Vuković, N. (2020). Uloga školskog pedagoga u razvoju socijalnih kompetencija učenika. *Bjelovarski učitelj*, 25 (1-3), 53-68. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/273384>

11. Prilog

Skala stavova

Pred Vama je skala stavova koja je nastala u svrhu istraživanja master rada pod nazivom „Spremnost za promjene i kompetencije za XXI vijek”. Potrebno je na svako pitanje odgovoriti jednim odgovorom sa skale od Sasvim se slažem do Uopšte se ne slažem.

Pol:

Muški

Ženski

Radno iskustvo:

1-5 godina

6-10 godina

11-15 godina

16-20 godina

21-25 godina

Preko 25 godina

Tvrdnja	Sasvim se slažem	Uglavnom se slažem	Neodlučan sam	Uglavnom se ne slažem	Uopšte se ne slažem
1. Koristim adekvatan pristup i uvažavanje socijalne, kulturne etničke različitosti odeljenja u radu					
2. Sadržaje nastavnog plana i programa dovodim u vezu sa životom i interesovanjima učenika					

3. Učestvujem u razvijanju kurikuluma i evaluaciji rezultata rada					
4. Povezujem školu i porodicu, odnosno društvenu zajednicu uz kontinuiranu dvosmjernu komunikaciju i uvažavanje specifičnosti okruženja iz kog dijete dolazi					
5. Prihvatam diskusiju o svom profesionalnom radu i predloge za unapređenje rada.					
6. Podržavam i podstičem poštovanje različitosti, učenje učenja i učešće kod učenika.					
7. Koristim savremene metode i tehnike rada koje doprinose interaktivnom učenju.					
8. Podstičem razvoj vještina kreativnog i analitičkog mišljenja učenika.					
9. Djeci osiguravam jednake uslove za rad i u mom odeljenju je povoljni i podržavajući ambijent.					
10. Primjenjujem savremenu informacijsko-komunikacijsku tehnologiju u procesu učenja i nastave.					
11. Primjenjujem različite metode i tehnike rada u poučavanju.					
12. Poučavam na različite načine koristeći savremenu nastavnu tehnologiju primjerenu uzrastu učenika, stilu					

učenja i razvojnem nivou učenika.					
13.Imam partnerski odnos sa učenicima, roditeljima učenika, kolegama i menadžmetnom škole.					
14.Rezultate evaluacije učenikovih postignuća koristim da unaprijedim svoj rad i poboljšam postignuća učenika.					
15.Moji učenici su upoznati sa načinima, postupcima i elementima ocjenjivanja na početku nastavne godine.					
16.Nadležne obrazovne vlasti mi pružaju mogućnost stručnog usavršavanja, internog i eksternog nadzora moga rada.					